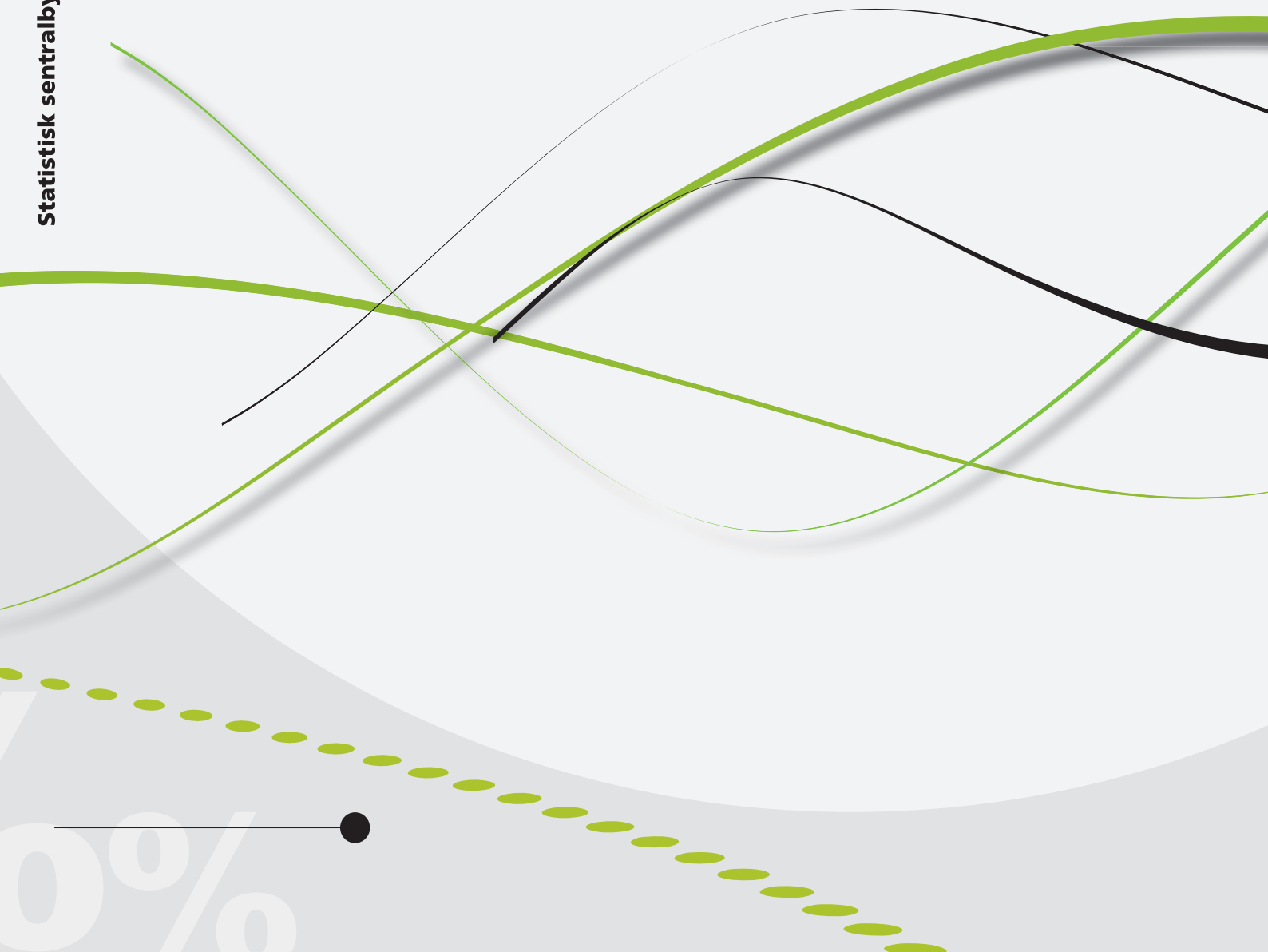

Torbjørn Skarðhamar

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll i Norge

Konsekvenser for straffedes sysselsetting

Torbjørn Skarøhamar

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll i Norge

Konsekvenser for straffedes sysselsetting

Rapporter I denne serien publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

	Standardtegn i tabeller	Symbol
© Statistisk sentralbyrå	Tall kan ikke forekomme	.
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal	Oppgave mangler	...
Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Oppgave mangler foreløpig	...
Publisert april 2013	Tall kan ikke offentligjøres	:
	Null	-
ISBN 978-82-537-8625-4 (trykt)	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
ISBN 978-82-537-8626-1 (elektronisk)	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
ISSN 0806-2056	Foreløpig tall	*
Emne: Kriminalitet og rettsvesen	Brudd i den loddrette serien	—
	Brudd i den vannrette serien	
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Desimaltegn	,

Forord

Denne rapporten formidler resultatene av en kvantitativ analyse av personer som gjennomfører straff med elektronisk kontroll (EK) i Norge. Analysen er finansiert av Justis- og beredskapsdepartementet. Vi takker Ronald Borkamo fra Kriminalomsorgens IT-tjeneste, KITT, for å gjennomføre uttrekk av dataene fra kriminalomsorgens registre, KOMPIS, og Knut Inge Bøe for stor hjelp i planleggingen av datauttrekket fra KOMPIS. Takk også til Kjetil Telle for konstruktive kommentarer til rapportutkast og diskusjoner underveis.

Statistisk sentralbyrå, 13. mars 2013

Hans Henrik Scheel

Sammendrag

Fra september 2008 ble det innført en prøveordning med gjennomføring av straff med elektronisk kontroll (EK) i seks norske fylker. Dette innebærer en form for hjemmesoning, under visse forutsetninger, der en fotlenke rapporterer om den domfeltes geografiske posisjon. Straffegjennomføring med EK er ment som et alternativ til fengsel og hvem som får EK bestemmes administrativt av kriminalomsorgen. Personer som er dømt til mindre enn fire måneders fengsel kan søke om å gjennomføre straffen med EK, og disse omtales som ”helgjennomførere”. Personer med lengre dommer kan søke om å gjennomføre de siste fire månedene av straffen med EK, og har dermed sittet en lengre periode i fengsel først. Disse omtales som ”delgjennomførere”. En sentral målsetting med EK er å hindre at de straffede mister kontakt med skole, arbeidslivet og samfunnet for øvrig. Denne rapporten beskriver noen erfaringer med denne straffegjennomføringsformen.

Rapporten første del beskriver hvem som gjennomfører straff med EK sammenlignet med personer som gjennomfører en kort straff i fengsel. Disse gruppene sammenlignes langs noen sentrale sosioøkonomiske kjennetegn. Vi kan si at denne delen av rapporten belyser sosial ulikhet i straffegjennomføringsform. Det vises at de som gjennomfører straff med EK gjennomgående er bedre stilt enn øvrige straffede i fengsel ved at de har høyere utdanningsnivå, høyere andel i arbeid før straffegjennomføring, lavere andel som mottar økonomisk sosialhjelp og de har høyere yrkesinntekt. Helgjennomførerne er noe bedre stilt enn delgjennomførerne. De som gjennomfører straff med EK er likevel ingen spesielt privilegert gruppe, og bare om lag halvparten var i jobb før påbegynt straffegjennomføring med EK.

Rapportens andre del beskriver endringer i helgjennomførernes sysselsetting før og etter straffegjennomføring, og sammenligner med en konstruert sammenligningsgruppe som gjennomfører en kort straff i fengsel. Det vises at det skjer svært liten eller ingen endring i sysselsetting i forbindelse med straffegjennomføringen med EK. Siden formålet med EK er å hindre at folk mister kontakten med arbeidslivet, så tyder dette på at den målsettingen nås. Det er imidlertid liten forskjell i utfall for de som gjennomfører straff med EK og i fengsel, men de som sonet i fengsel har en midlertidig nedgang i sysselsetting. Det skjer også lite endring i andelen økonomisk sosialhjelpsmottakere i EK-gruppen, mens de som gjennomførte straff i fengsel har noe økning i mottak av sosialhjelp rett etter soning. I sum ser det altså ut til at de som gjennomfører straff med EK ikke får det vesentlig vanskeligere på arbeidsmarkedet i forbindelse med straffegjennomføring, og det er mulig at EK har en inntil en moderat positiv effekt sammenlignet med en konstruert sammenligningsgruppe.

Abstract

Since September 2008 there has been a pilot project on execution of sentences using electronic monitoring (EM) in six Norwegian counties. This form of execution of sentence is a form of home detention under certain conditions, where a tag is attached to the offender's ankle which reports his or hers geographical position. Execution of a sentence using EM is meant to be an alternative to serving time in prison, and who is found eligible is an administrative decision by the prison authorities. Persons who are sentenced to less than four months in prison can apply for EM. A second group who can apply is those who have served a long sentence and have less than four months left, and these can serve the remaining time with EM. One main purpose of EM in Norway is to avoid that the offenders loose contact with the labour market and the society at large. This report describes some Norwegian experiences with this form of execution of a sentence.

The first part of the report describes who get to serve their sentence with EM, compared to those who serve a short sentence in prison. These groups are compared on a number of socioeconomic variables. This part of the analysis shed light on social inequality in execution of sentences. We show that those who serve time with EM is generally better off on a number of characteristics. They have higher educational level, larger proportion was employed before the sentence, lower proportion on social benefits, and they have higher average incomes from work. Nevertheless, those who serve time with EM are not a particularly privileged group, and only about half were employed prior to serving their sentence.

The second part of the report describes changes in employment situation on a monthly basis from 24 months before serving their sentence until 24 months after. This analysis focuses only on those who serve their entire sentence with EM, which is the majority. The outcome is compared with a matched comparison group of offenders who serve their time in prison. It is shown that there are very little changes in the employment rate among those who serve time with EM. As a main purpose of EM is to prevent the convicts of dropping out of the labour market, this indicates that this goal is achieved. However, this applies to a large extent to the comparison group as well, although they have a somewhat reduction in employment rates, which is temporary. Neither are there much changes in the proportion receiving social benefits among those who serve time with EM, while there is a somewhat increase after having served their sentence in the comparison group. In conclusion, those who serve time with EM do not seem to get noticeable increased problems on the labour market after execution of the sentence, and it is possible that EK has up to a moderate positive effect compared to a matched comparison group.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
1. Bakgrunn og problemstilling	7
2. Data og forklaringsvariable	9
2.1. Utvalg	9
2.2. KOMPIS	9
2.3. Bakgrunnskjennetegn.....	10
2.4. De tidsvarierende variablene.....	10
3. Analyseopplegget	11
3.1. Opplegg for før/etter analysen	11
3.2. Sammenligningsgruppe.....	12
4. Hvem gjennomfører straff med elektronisk kontroll og i fengsel?	15
5. Endring i situasjonen før/etter straffegjennomføring	19
5.1. Endringer i arbeidsmarkedstilknytningen.....	20
6. Oppsummering og konklusjoner	25
Referanser	27
Vedlegg A: Gruppering av lovbruddskoder i KOMPIS	28
Vedlegg B: Resultater av matching	29
Vedlegg C: Utfyllende resultater til kapittel 5	30
Figurregister	33
Tabellregister	34

1. Bakgrunn og problemstilling

Fra 1. september 2008 ble det innført en prøveordning med gjennomføring av straff med elektronisk kontroll i seks norske fylker. Prøveprosjektet startet opp i Vestfold, Oslo, Hedmark, Rogaland, Troms og Sogn og Fjordane i 2008 og ble utvidet til Hordaland, Agderfylkene og Akershus fra oktober 2011. Ved oppstart var det 130 plasser som per juni 2012 var økt til 215 plasser.

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll (EK) innebærer at personer som ellers ville sonet en straff i fengsel får gjennomføre straffen i eget hjem, men under kriminalomsorgens kontroll. Denne kontrollen gjennomføres elektronisk ved at en fotlenke festes til ankelen på den domfelte som rapporterer om den domfelte oppholder seg på avtalt sted. Det vi her omtaler som straffegjennomføring med elektronisk kontroll er dermed en form for såkalt hjemmesoning.

Det er ikke domsstolen som idømmer en straff med EK. Derimot kan personer som er dømt til ubetinget fengsel søke om å få gjennomføre straffen med EK og dette er da en administrativ avgjørelse av kriminalomsorgen ut fra egnethet og sikkerhet. Det er to grupper som kan søke om straffegjennomføring med EK. Personer som har fått en dom på under fire måneder kan søke om å gjennomføre hele straffen med EK. Disse omtales som *"helgjennomførere"* og vil altså ikke gjennomføre noe av straffen i fengsel. Den andre gruppen som kan gjennomføre straff med EK, er personer som har sonet en lengre dom og som har mindre enn fire måneder igjen av straffen og minst 1/3 av straffen må være fullført (i fengsel). Disse kan søke om å gjennomføre siste del av straffen med EK og omtales som *"delgjennomførere"*. Bøtesonere og forvaringsdømte kan ikke få innvilget straffegjennomføring med EK.

For begge grupper gjelder et felles sett av betingelser. For det første må kriminalomsorgen vurdere at det er sikkerhetsmessig forsvarlig og den straffede er personlig egnet. Deretter er det en del konkrete krav knyttet til gjennomføringen av straffen og straffens innhold. Man må ha telefonforbindelse og boligforholdene må være slik at kriminalomsorgen kan kontrollere at vedkommende er hjemme på avtalt tid. Kriminalomsorgen gjennomfører blant annet uanmeldte kontrollbesøk både hjemme og ved sysselsettingssted. Man må også være totalt avholdene fra alkohol og andre rusmidler under straffegjennomføringen. Hvis man bor sammen med personer over 18 år, må disse gi samtykke til at man soner hjemme. Hvis vilkårene brytes, kan man overføres til straffegjennomføring i fengsel.

Et viktig moment med straffegjennomføring med EK er at alle skal ha en sysselsetting i form av arbeid eller skole, men også annen aktivitet, som for eksempel programmer eller arbeidsmarkedstiltak, kan godtas. De skal altså *ikke* være hjemme hele dagen, men må være hjemme når de ikke er på jobb eller annen avtalt aktivitet.

Det var flere målsettinger som bidro til at man innførte prosjektet. Rokkan (2012) nevner særlig tre formål. For det første ville hjemmesoning bidra til å redusere soningskø ved å øke kapasiteten ved kriminalomsorgen. For det andre skulle EK øke kvaliteten på innholdet i straffegjennomføringen ved individuell tilpassning som blant annet skulle redusere negative konsekvenser ved straffegjennomføringen. For det tredje håpet man på redusert tilbakefall som en effekt av straffegjennomføringsformen (Rokkan, 2012).

I St. meld. nr. 37 (2007-2008) står det at *"en viktig del av straffegjennomføringen med elektronisk kontroll er at den domfelte kan opprettholde arbeid eller skole eller annen aktivisering under straffegjennomføringstiden"* (s. 128). Det er altså også et mål i seg selv at straffegjennomføring med EK skal medføre at de straffede ikke skal falle ut av arbeid eller skolegang på grunn av straffegjennomføringen, men at det tvert imot legges til rette for at å opprettholde slik sysselsetting. Det er denne sosioøkonomiske situasjonen som er tema for denne rapporten. Andre sider ved prøveprosjektet med EK har blitt evaluert av andre (Rokkan, 2010a; 2010b; 2012).

Tabell 1.1 viser antall iverksatte straffegjennomføringer med elektronisk kontroll. Ordningen ble innført i 2008 med 93 påbegynte straffegjennomføringer, og antallet steg til 986 i 2011. I løpet av perioden 2008 – 2011 har det altså blitt iverksatt til sammen i overkant av 2700 straffegjennomføringer med elektronisk kontroll. Tabell 1.1 viser også antall påbegynte straffegjennomføringer i fengsel i samme periode. I 2011 var det 851 helgjennomførere, som utgjør 19 prosent av dem som gjennomførte ubetinget straff i fengsel under fire måneder det året (bøtesonere og forvaringsdømte holdt utenfor).

Tabell 1.1 Iverksatte straffegjennomføringer med elektronisk kontroll 2008 – 2011

	Helgjennomførere	Delgjennomførere	EK i alt	Straffegjennomføring i fengsel (dom < 4 mnd)
2008	4	89	93	6 139
2009	73	670	743	5 058
2010	102	838	940	4 959
2011	135	851	986	4 450
Sum	314	2 448	2 762	20 606

Straffegjennomføring med EK er i dag et prøveprosjekt i noen utvalgte fylker og administreres av friomsorgskontorene. For å kunne gjennomføre en straff med EK er det et krav at man må oppholde seg i det fylket under hele straffegjennomføringen. Dette innebærer at det først og fremst er den straffedes bosted som bestemmer hvem som kan gjennomføre straff med EK. Det er imidlertid ikke noe krav om at man skal være bosatt i prøvefylkene slik at det er en mulighet å gjennomføre i et annet fylke enn der man bor, så sant man har tilgang til en egnet bolig der. Tabell 1.2 viser antall innskrevne fordelt etter bostedsfylke ved inngangen av året. De skraverte feltene viser hvilke fylker som var med i prøveprosjektet for hvert år. Den første raden viser at det var noen med ukjent registrert bosted i følge Folkeregisteret (per 1. januar i det angitte året), og i 2011 gjaldt dette tre av delgjennomførerne og syv av helgjennomførerne. I løpet av perioden er det 162 personer med EK som er bosatt i et fylke som ikke tilbyr EK. Disse personene har altså tilgang til å benytte et annet bosted i forbindelse med straffegjennomføringen, eller eventuelt har flyttet akkurat i denne perioden.

Tabell 1.2. Bostedsfylke per 31. desember året før påbegynt straffegjennomføring. Helgjennomførere og delgjennomførere per år for start av straffegjennomføring. Skraverter celler er fylker som er med i prøveprosjektet det året. Antall.

	2008		2009		2010		2011	
	Delgjennomførere	Helgjennomførere	Delgjennomførere	Helgjennomførere	Delgjennomførere	Helgjennomførere	Delgjennomførere	Helgjennomførere
Ukjent bosted		1		5	1	4	3	7
Østfold			1	1	4	4	1	4
Akershus		3	7	16	6	17	11	33
Oslo	2	23	22	168	22	233	30	191
Hedmark	1	10	2	64	4	96	5	69
Oppland				3	2	1	1	1
Buskerud		1	1	1	2	6	2	7
Vestfold	1	21	7	132	22	104	20	113
Telemark			1	1	1	4	3	2
Aust-Agder							1	13
Vest-Agder							2	15
Rogaland		12	17	135	21	241	26	172
Hordaland			1	3	1	5	12	112
Sogn og Fjordane		6	4	46	4	30	6	38
Møre og Romsdal				4		2	1	3
Sør-Trøndelag					2	2		1
Nordland				3		1		2
Troms		10	10	86	9	87	11	68
Finmark		2		2	1	1		

Denne rapporten har to deler. For det første vil vi beskrive hva som kjennetegner dem som gjennomfører straff med EK i Norge langs noen viktige sosioøkonomiske dimensjoner som utdanningsnivå, inntekt og familiesituasjon. Dette sier noe om seleksjonen inn i EK og hvilke utfordringer disse personene kan tenkes å ha mht.

sysselsetting. For det andre vil vi beskrive disse personenes tilknytning til arbeid og annet samfunnsnivå *etter* straffegjennomføringen sammenlignet med *før* straffegjennomføringen. Vi vil med andre ord belyse i hvilken grad personenes tilknytning til arbeidsmarkedet endrer seg i forbindelse med gjennomføring av straff. Tilknytning til arbeidsmarkedet kan tolkes bredere enn bare sysselsetting, selv om å være i jobb er hovedfokus i denne rapporten. Vi vil også se på andel på arbeidsmarkedstiltak så vel som mottakere av sosialhjelp, uføretrygd og rehabiliteringspenger, og om personene er under utdanning.

2. Data og forklaringsvariable

Datagrunnlaget for analysen er administrative registre som brukes til statistikkformål i SSB, koblet mot informasjon om straffegjennomføringer med EK. SSB fører statistikk over idømte straffereaksjoner, men fordi beslutning om straffegjennomføring med EK gjøres administrativt av kriminalomsorgen, inngår den ikke i SSBs ordinære statistikk over straffereaksjoner. I denne analysen har vi behov for å benytte data for når straffen faktisk gjennomføres, og vi har derfor fått et uttrekk av kriminalomsorgens database KOMPIS-KIF. Disse dataene dekker hele perioden etter at elektronisk kontroll ble innført fra 2008 til og med 2011. Vi har også hentet inn data om straffegjennomføringer fra kriminalomsorgens database KOMPIS-KIA som dekker straffegjennomføringer i fengsel for samme periode. Denne informasjonen kobles så mot andre registre i SSB.

Informasjon om demografiske og sosioøkonomiske forhold hentes fra befolkningsregisteret, FD-trygd og inntektsregisteret. Datagrunnlaget omtales noe nærmere når de enkelte variablene defineres nedenfor. På analysetidspunktet i 2012 var de fleste av disse variablene tilgjengelige til og med 2011.

2.1. Utvalg

Utvalget som benyttes i analysen er begrenset til personer som er registrert med norsk personnummer i registrene. Vi benytter personnummeret til å koble informasjon om personene over tid og på tvers av registre, og dette er vanskeligere uten en slik sikker koblingsnøkkel. Dette innebærer i praksis at det er snakk om personer bosatt i Norge. Selv om det ikke er noen regel om at personer som skal gjennomføre straff med EK må ha varig opphold i Norge, er det i all hovedsak personer bosatt i Norge som er på EK. Derimot er det svært mange utlendinger i fengsel og slik sett kunne inngått i sammenligningsgrunnlaget, men vi holder disse helt utenfor analysene slik at også utvalget av personer som gjennomfører straff i fengsel kun består av personer med norsk personnummer.

2.2. KOMPIS

Kriminalomsorgen produserer statistikk til internt bruk over blant annet antall personer og dommer som er innskrevet, iverksatt og avsluttet med EK. Denne databasen består av to hoveddeler: KOMPIS-KIF som benyttes av friomsorgskontorene og KOMPIS-KIA som benyttes av fengslene, men vi vil her omtale begge disse som KOMPIS. Tallene i denne rapporten vil ikke nødvendigvis stemme helt overens med tall produsert av kriminalomsorgen selv om datakilden er den samme. Det er gode grunner for dette. For det første er KOMPIS en database som brukes aktivt daglig, og alle endringer, etterregistreringer osv. vil kunne bli fortløpende oppdatert. Dette innebærer at datoen uttrekket fra databasen gjøres, vil ha betydning for hvilke tall man får. (Dette er for øvrig et kjent fenomen fra også andre administrative registre som brukes til statistikkformål).

Analyseopplegget for denne rapporten baserer seg på å konstruere individuelle straffegjennomføringsforløp for person. Dette innebærer at hvert enkelt straffegjennomføringsforløp per person skilles ut for seg med en iverksettelsesdato og en avslutningsdato.

2.3. Bakgrunnskjenne tegn

I denne rapportens kapittel 4 benyttes et sett av variable til å beskrive utvalget av straffede på bakgrunnskjenne tegn. Her inngår variable som alder, kjønn og sivilstand. Noen variable trenger imidlertid noe mer forklaring.

En person kan i utgangspunktet bli dømt for flere lovbrudd i samme dom, men i uttrekket fra KOMPIS har vi kun én opplysning om lovbruddstype. Vi går ut fra at dette er det viktigste lovbruddet i et eventuelt sakskompleks. Lovbruddskodene som benyttes i KOMPIS tilsvarer ikke de som SSB benytter i den offisielle kriminalstatistikken, så disse kan ikke uten videre sammenlignes. Et skjema for gruppering av lovbruddskoder finnes i vedlegg A.

For høyeste fullførte utdanning gjøres det en grov inndeling etter nivå der vi skiller mellom grunnskole eller lavere (inkludert uoppsett), videregående skolenivå (minst fullført grunnkurs), eller høyere utdanning (universitets- og høyskoleutdanning). Innvandringsbakgrunn benyttes her om alle personer som har innvandret selv eller har to innvandrereforeldre, men majoriteten i denne gruppen er personer som har innvandret selv.

Vi har ikke tilgjengelig direkte informasjon om selvstendig næringsdrivende, men fra registerbasert inntektsstatistikk får vi informasjon om type inntektskilder, dvs. nærings- eller lønnsinntekt. De som har næringsinntekt på over satsen for enslige minstepensjonister omtaler vi her som *selvstendige næringsdrivende*. Dette beløpet var i 2011 kr. 157.000 og vi benytter denne satsen siden det angir et slags minimumsbeløp det går an å leve av. Tilsvarende regner vi som *lønnstakere* alle personer med det samme nivået på lønnsinntekt (altså: mer enn minstepensjon for enslig). Vi regner en person som å være *under utdanning* hvis han var under utdanning mer enn 6 måneder foregående år. En person regnes her som å ha vært *deltaker på arbeidsmarkedstiltak* hvis han er registrert som det i minimum 3 måneder foregående år. Uføretrygd er en noe mer permanent status, og vi regner alle som mottok noe uføretrygd i løpet av foregående år som *uføretrygdet* uavhengig av beløp. Tilsvarende regner vi at en person er *under rehabilitering* hvis han mottok slik ytelse foregående år. Vi regner en person som *sosialhjelpsmottaker* hvis han mottok økonomisk sosialhjelp foregående år uavhengig av beløp.

Siden en person kan både være lønnstaker og for eksempel sosialhjelpsmottaker, gjør vi også en gruppering av "hovedaktivitet" i gjensidig utelukkende kategorier. Dette gjøres etter følgende prioritering der den første av disse blir regnet som hovedsysselsetting foregående år.

- i) selvstendige næringsdrivende
- ii) andre arbeidstakere
- iii) andre personer under utdanning
- iv) trygdede og under rehabilitering
- v) arbeidsmarkedstiltak
- vi) sosialhjelpsmottakere

Denne kategoriseringen av hovedsysselsetting viser altså ikke hvor mange som for eksempel mottok sosialhjelp året før, men kun hvor mange som gjorde det uten at de var i arbeidsstokken, under utdanning eller mottok langtidstrygdeytelser. Tilsvarende omfatter kategori *ii* andre arbeidstakere, men kun arbeidstakere som ikke også hadde næringsinntekt. Summen av andelen selvstendige næringsdrivende og arbeidstakere viser imidlertid andelen som var sysselsatt året før.

2.4. De tidsvarierende variablene

I denne rapportens kapittel 5 vil vi se på hvordan de straffedes situasjon endrer seg måned for måned fra før til etter straffegjennomføring (se nærmere forklart i avsnitt 3.1), og i denne delen av analysen benyttes det litt andre variable og definisjoner.

Opplysninger om sysselsetting på finere datering enn årsbasis kan bare knyttes til arbeidstakere i SSBs registre, og ikke til selvstendig næringsdrivende. Sysselsetting defineres her som å være ansatt hos en arbeidsgiver slik det er registrert i arbeidstakerregisteret, og tallene viser status per første dag i måneden. Å være registrert i arbeidstakerregisteret innebærer imidlertid ikke nødvendigvis at man faktisk jobber på den gjeldende datoen. Man kan for eksempel ha permisjon eller ta ut ferie mens man gjennomfører en straff. Hvis man jobber deltid eller på timebasis eller på annen måte ikke har en fast arbeidstid, kan man i perioder reelt sett være uten sysselsetting selv om man er tilknyttet en arbeidsgiver. Vi har begrensede muligheter for å skille mellom slike typer sysselsettinger, og benytter her en bred definisjon der alle typer arbeidsforhold teller med.

Registrerte arbeidsledige baserer seg på informasjon fra NAV, og inneholder også informasjon om deltakelse på blant annet arbeidsmarkedstiltak. Vi velger her å kun se på dem som deltar i ordinære arbeidsmarkedstiltak, og holder andre ledige utenfor.

Andelen som mottar sosialhjelp beregnes ut fra hvem som er registrert som mottaker av økonomisk sosialhjelp i en gitt måned. Det er her ikke skilt mellom type sosialhjelp eller beløp, kun om man mottar en slik ytelse eller ikke. I de tilfeller personen lever i en husstand sammen med andre er registrering av sosialhjelpsmottak på personnivå noe mer usikker fordi behovsprøvingen også kan ta hensyn til hele familiens økonomi og for eksempel antall barn. Normalt vil det være én person i husholdningen som mottar sosialhjelp på vegne av familien, slik at man for eksempel ikke vil være registrert som sosialhjelpsmottaker hvis det er ektefellen som besørger kontakten med NAV.

Å være under utdanning er definert som å være registrert som under utdanning per første dag i måneden. De tilgjengelige forløpsdataene inneholder ikke videregående skolenivå, så det er bare høyere utdanning som fanges opp her.

Data om rehabilitering omfatter medisinsk rehabilitering (ikke arbeidsavklaringspenger). Medisinsk rehabilitering er kun tilgjengelig ut 2010 fordi denne ordningen da ble endret. Vi viser her tall for om personen var registrert på rehabilitering per første dag i hver måned. Tilsvarende er trygdede definert ut fra status per første dag i hver måned. Vår kategorisering trygdet omfatter alle de tidligere og nåværende uføreytelsene uførepensjon, foreløpig uførestønad og tidsbegrenset uførestønad.

3. Analyseopplegget

Analysen er bygget opp i to deler. For det første vil vi beskrive de personene som gjennomfører straff med elektronisk kontroll langs noen sentrale variable. I denne delen bruker vi opplysninger om personen foregående år slik at vi unngår at gjeldende straffegjennomføring direkte påvirker bakgrunnskjenningene. Dette vil altså gi en oversikt over datamaterialet og populasjonen. For det andre vil vi se hvordan de dømtes sosioøkonomiske situasjon endrer seg fra før til etter straffegjennomføring når det gjelder andel sysselsatt, under utdanning, mottak av sosialhjelp, uføretrygdede osv.

3.1. Opplegg for før/etter analysen

Vi ønsker her å belyse hvorvidt et av hovedformålene med innføringen av elektronisk kontroll, nemlig å forhindre at man mister kontakten med arbeidsplassen eller samfunnet for øvrig i forbindelse med straffegjennomføring, oppnås. Analysen legger derfor opp til å studere om eller hvordan situasjonen endrer seg (fra før straffegjennomføring til etter) for dem som gjennomfører straff med elektronisk kontroll. Dersom straffegjennomføringsformen lykkes i å unngå at de straffede mister kontakten med arbeidslivet, så skulle vi forvente at veldig få går fra å være sysselsatt før straffegjennomføring til å bli uten arbeid etter endt

straffegjennomføring. Det er også informativt å se på i hvilken grad disse personene får økte problemer, målt bl.a. ved avhengighet av trygdeytelser og sosialhjelp.

Vi benytter en fremgangsmåte som likner den som er blitt benyttet i en dansk studie av sysselsetting før og etter straffegjennomføring i fengsel (Tranæs, 2008). Tilsvarende fremgangsmåte har også blitt benyttet i andre relaterte studier (Lyngstad & Skardhamar, 2013; Savolainen & Skardhamar, 2012; Skardhamar, 2013).

For hver person bestemmer vi hvilken kalendermåned vedkommende påbegynte straffegjennomføring, og så følger vi personen måned for måned de neste 24 månedene. Tilsvarende ser vi på vedkommendes situasjon for hver av de 24 foregående månedene før påbegynt straffegjennomføring. Vi får da en relativ tidsskala som går fra -24 til +24, der null er måneden for påbegynt straffegjennomføring. For eksempel vil da sysselsetting tre måneder før påbegynt straffegjennomføring vises som andel sysselsatte ved tidspunkt -3, mens sysselsetting ett år etter påbegynt straffegjennomføring vil vises som andel sysselsatte ved tidspunkt 12. Vi presenterer alle resultatene som plott av andeler per måned med en glattet kurve som sammenfatter trenden i dataene.¹ Personer som dør eller emigrerer i løpet av perioden inngår bare i datamaterialet i den perioden de er bosatt i Norge.

I denne delen av analysen vil vi kun se på én enkelt kohort av personer som påbegynner straffen for å unngå at analysen kompliseres ved at personer kan rekke å sone flere dommer i perioden. I slike tilfeller ville perioden før/etter gjeldende straffegjennomføring kunne overlappes med tidligere eller senere straffegjennomføringer som inngår i samme analysen. For å kunne følge personene rimelig lenge etter straffegjennomføring velger vi å se på straffegjennomføringskohorten 2009, som altså kan følges i dataene ut år 2011. Hvis noen gjennomfører mer enn én straff dette året, velges den første av disse.

For denne delen av analysen er det så et spørsmål om hvordan vi skal håndtere tid tilbrakt i fengsel, da noen får nye dommer eller varetektsopphold. Vi kan betrakte tid i fengsel som et hinder for eller en grunn til at personene ikke er i jobb, er arbeidssøkere eller under utdanning osv. I så fall bør de perioder vedkommende er i fengsel droppes fra analysen. Man kunne da i stedet beregne andelene basert på alle som ikke sitter i fengsel på det tidspunktet. Dette vil medføre at andelene blir høyere fordi nevneren i brøken blir mindre. En ulempe med dette er at man da implisitt antar for eksempel at de ikke er i jobb *fordi* vedkommende sitter i fengsel – men det kan jo hende at disse personene ville vært uten jobb uansett. Siden de mest kriminelt aktive nok har både høyere sannsynlighet for å ikke få seg jobb og høyere sannsynlighet for å bli fengslet på nytt vil det å se bort fra disse medføre at man overvurderer andelen i jobb. Beslutningen om å kontrollere for tid i fengsel eller ikke innebærer dermed en vurdering av hvorvidt personen ville vært i jobb hvis han eller hun ikke satt i fengsel. Det er dermed ikke opplagt om det er rimelig å justere for tid i fengsel på denne måten. I rapporten rapporteres det gjennomgående tall som *ikke* er justert for tid i fengsel, men i vedlegg C ligger tilsvarende resultater *med* justering slik at leseren kan gjøre sin egen vurdering av dette. Gjennomgående viser det seg imidlertid at dette ikke får de helt store utslagene i resultatene.

3.2. Sammenligningsgruppe

Det kan tenkes ulike andre forhold som påvirker endringer i sysselsettingen til personer fra før til etter straffegjennomføring. Det er for eksempel slik at personer i slutten av tenårene eller begynnelsen av 20-årene vil ha en tendens til å ha høyere sysselsettingsgrad etter som tiden går – rett og slett fordi de er på vei inn i arbeidslivet; eller det kan være generelle økonomiske nedgangstider som gjør at

¹ Glattingen gjøres med en såkalt "nonparametric smoothing spline", nærmere bestemt en generalisert additiv modell (Wood, 2006).

sysselsettingsgraden faller med tiden (også for dem som gjennomfører med elektronisk kontroll). For å håndtere slike forhold kunne vi for eksempel benytte regresjonsanalyser der vi inkluderte kalenderårsdummier og kontrollerte for alder og andre kjennetegn.

Et alternativ er å benytte en sammenlikningsgruppe. Vi har ikke tilgang på noen reell kontrollgruppe slik vi måtte hatt for å kunne trukket slutninger om hva utfallet ville vært hvis de hadde gjennomført straffen på en annen måte. Siden elektronisk kontroll i utgangspunktet er ment som et alternativ til straffegjennomføring i fengsel ville en ønsket kontrollgruppe bestått av personer som gjennomførte straff i fengsel. Siden det ikke er tilfeldig hvilke personer som er på hvilken straffegjennomføringsform kan vi ikke si hvorvidt utfallet er en kausal *effekt* av straffegjennomføringsform da forskjeller også kan skyldes systematisk seleksjon til EK. Det er likevel ønskelig å se resultatene for personer som gjennomfører med elektronisk kontroll i lys av hvordan tilsvarende resultat ser ut for personer som gjennomfører straff i fengsel. Dette gir et utgangspunkt for å si noe om hvorvidt for eksempel andelen sysselsatte er høy eller lav, og om det er en stor eller liten endring i sysselsetting.

Fordi det er rimelig å anta at det er de personene som er best skikket som selekteres til elektronisk kontroll, vil vi vente at en enkel differanse i sysselsettingen fra før til etter straffegjennomføring mellom personer som har gjennomført straff i fengsel og personer som har gjennomført med elektronisk kontroll, vil inkludere både en positiv seleksjonseffekt og en mulig positive kausal effekt. Hvis vi altså finner at de som gjennomfører straffen med elektronisk kontroll reduserer sin sysselsetting mindre enn dem som sitter i fengsel, så kan dette dermed betraktes som en øvre grense for en potensiell kausal effekt. På den annen side, hvis vi ikke finner noen forskjell mellom de som sitter i fengsel og dem som gjennomfører straffen med elektronisk kontroll, så er det lite rimelig å anta at straffegjennomføringsformen som sådan har en nevneverdig effekt. Det er selvsagt slik at når vi er ute etter å finne ut om elektronisk kontroll faktisk bidrar til sitt formål (å forhindre at de mister kontakten med arbeidsplassen eller samfunnet for øvrig under straffegjennomføringen), så er det egentlig kausaleffekten som er av interesse.

Det er imidlertid ikke opplagt hvem som skulle kunne utgjøre en rimelig sammenlikningsgruppe. Vi vil her bruke en noe forskjellig sammenlikningsgruppe i rapportens to empiriske deler. Vi vil først beskrive hvem som gjennomfører straff med elektronisk kontroll og sammenlikningsgruppen vil da være alle som gjennomfører en straff i fengsel (under fire måneders dom, ikke bøtesoning eller forvaring). Vi holder her innsatte som ikke er bosatt i Norge utenfor analysen. Elektronisk kontroll er i prinsippet et alternativ til straffegjennomføring i fengsel med dom på under fire måneder, så disse ville i utgangspunktet kunne bli vurdert til EK. I denne delen av rapporten vil hensikten med sammenlikningsgruppen være å vise i hvilken grad personer som gjennomfører en straff med elektronisk kontroll er forskjellig eller like de som gjennomfører straff i fengsel. Dette vil bidra til å belyse fordelingseffektene av tiltaket, altså hvilke sosioøkonomiske grupper som nyter godt (i form av det som vil kunne oppfattes som en mindre inngripende straffegjennomføringsform) av innføringen av elektronisk kontroll. Det er med andre ord et spørsmål om det er sosial ulikhet i straffegjennomføringsform.

I rapportens andre empiriske del vil vi se på hvordan bl.a. sysselsetting endrer seg fra før straffegjennomføring og fremover. Siden det er viktige skiller mellom dem som sitter i fengsel og EK (se kapittel 4), er det ikke fullt så hensiktsmessig å sammenligne med alle som sitter i fengsel med dom under fire måneder. Vi kan si at vi metodisk ønsker å forsøke å etterlikne hva som ville skjedd i et randomisert eksperiment der personer ble trukket tilfeldig til straffegjennomføring i fengsel eller med elektronisk kontroll. I så måte er det bare de personene som gjennomfører straff i fengsel og som ville vært aktuelle til elektronisk kontroll som skal inngå i utvalget. Vi ønsker altså å plukke et underutvalg av dem som sitter på en

kort dom i fengsel (altså alle personer som inngår i rapportens første empiriske del) som er mest mulig lik dem som gjennomfører en straff med elektronisk kontroll. Vi ønsker altså at sammenligningsgruppen i gjennomsnitt skal være lik de som gjennomfører med elektronisk kontroll, både på observerbare og uobserverbare kjennetegn. For å konstruere en slik sammenligningsgruppe benytter vi en metode for å matche personer på observerbare kjennetegn, såkalt "genetic matching" (Diamond & Sekhon, 2005). Metoden er beslektet med varianter av propensity score matching (Ho, Imai, King, & Stuart, 2007; Rosenbaum & Rubin, 1985). Genetic matching minimerer forskjellen mellom de to gruppene og finner beste sammensetning av sammenligningsgruppen som gir like gjennomsnittsverdier på oppgitt variable. I motsetning til andre matchingteknikker matches ikke en og en person, men det er en algoritme som minimerer ubalanse på gitte variable over utvalget. Den konstruerte sammenligningsgruppen vil derfor ikke nødvendigvis være av samme størrelse som samfunnsstraffutvalget, men vil ha en tilsvarende sammensetning på observerte variable. Det har blitt vist at denne typen matching i mange tilfeller vil fungere vesentlig bedre enn mer tradisjonelle matchingmetoder. For tekniske detaljer se Sekhon (2011) Diamond og Sekhon (2005; 2012).

Selv om denne teknikken er utviklet innenfor et rammeverk der formålet er effektevaluering, vil vi understreke at vi må være villige til å pålegge strenge forutsetninger for å kunne tolke funnene kausalt. Disse forutsetningene vil lett fremstå som urimelige i vårt tilfelle, fordi det åpenbart er en seleksjon av personer med fordelaktige (observerbare og uobserverbare) kjennetegn til straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Vi understreker at dette derfor ikke gir oss en kontrollgruppe i eksperimentell forstand og differansen mellom gruppene kan derfor ikke uten videre tolkes som effekt av straffegjennomføringsform. Derimot gir det en referanseramme og en bakgrunn å forstå tallene for dem som gjennomfører straff med elektronisk kontroll.

I denne delen vil vi kun se på helgjennomførerne, altså de som gjennomfører hele straffen med EK. Å gjøre tilsvarende med delgjennomførerne medfører en del praktiske vanskeligheter med å definere en rimelig sammenligningsgruppe, samt at delgjennomførerne i stor grad er utenfor arbeidslivet før påbegynt EK fordi de sitter i fengsel. For å kunne følge personene i 24 måneder etter påbegynt straffegjennomføring velger vi å bare analysere dem som påbegynte straffegjennomføring i 2009. Dette utgjorde 670 personer med EK, mens antall personer som sonet en dom under 4 måneder (unntatt bøtesoning og forvaring) var 5058.

Sammenlikningsgruppen matcher vi på type hovedlovbrudd, alder, kjønn, høyeste fullførte utdanning, om vedkommende var lønnstaker, selvstendig næringsdrivende, sosialhjelpsmottaker, under utdanning, arbeidssøker eller uføretrygdet foregående år (jf. definisjonene i avsnitt 2.3 over), tidligere opphold i fengsel, tidligere siktelsler for bruk og besittelse av narkotika, og tidligere lønnsinntekt og næringsinntekt (i kroner). Antall personer som gjennomfører straff med elektronisk kontroll i analysen er 670, mens antall personer med dom på mindre enn fire måneder er 5058. Av de sistnevnte konstruerer matchingmetoden en sammenlikningsgruppe på 548 personer, og denne sammenligningsgruppen er altså i gjennomsnitt nesten like (på nevnte variable) med de 670 personene som gjennomfører straff med elektronisk kontroll. Vedlegg A inneholder noe mer detaljer om resultatet av matchingen.

4. Hvem gjennomfører straff med elektronisk kontroll og i fengsel?

Vi vil i dette kapittelet beskrive personer som påbegynner straffegjennomføring med elektronisk kontroll (EK) sammenlignet med dem som påbegynte en ubetinget fengselsdom på under 4 måneder. Vi viser tall for hvert år siden EK ble innført i 2008 slik at vi også ser eventuelle endringer i disse gruppene. Enheten i tabellene er påbegynte *straffegjennomføringer* med EK slik at en person kan i prinsippet telles mer enn en gang. De færreste vil rekke å påbegynne to straffegjennomføringer i løpet av samme året slik at tallene er likevel tilnærmet de samme som om vi hadde talt *personer* innenfor hvert år. Antall delgjennomførere i 2008 var 4 og vi oppgir derfor ingen tall for denne gruppen det året av personvern hensyn.

Tabell 4.1 viser fordelingen på noen hovedtyper lovbrudd som personene er straffet for. Hele 60 prosent av helgjennomførerne er straffet for trafikkløvbrydd (inkludert promillekjøring), mens dette gjelder for 37 prosent av dem som gjennomfører en straff i fengsel. Blant delgjennomførerne er det imidlertid en lav andel med promillekjøring, med 0,7 prosent i 2011. Den nest største gruppen som gjennomfører straff med EK er økonomisk kriminalitet, som gjelder 17 prosent av helgjennomførerne, 41 prosent av delgjennomførerne mot 8 prosent av dem som gjennomfører straff i fengsel. Siden trafikkløvbrydd og økonomisk kriminalitet dominerer EK-gruppen i større grad enn de som gjennomfører straff i fengsel, kan vi slik sett si at disse gruppene er ”overrepresentert” blant EK-gruppen. Personer som er straffet for seksualforbrytelser, vold og trusler og narkotikakriminalitet gjennomfører derimot straffen betydelig sjeldnere med EK, dog i noen grad som delgjennomførere.

Tabell 4.2 viser fordeling på alder og kjønn for dem som påbegynte straffegjennomføring fra og med 2008 til og med 2011. For både de som gjennomfører straff i fengsel og med elektronisk kontroll er den store majoriteten menn, men det er noe høyere andel kvinner blant dem som gjennomfører med EK enn blant dem som sitter i fengsel. De som gjennomfører hele straffen sin med EK er like gamle som dem som sitter i fengsel (gjennomsnittlig omtrent 35 år), mens delgjennomførerne er noe eldre (39 år i snitt) i 2011. I 2011 er det omtrent lik andel personer med innvandringsbakgrunn blant de som gjennomførte straff i fengsel og helgjennomførerne (om lag 16 prosent), men noe høyere andel blant delgjennomførerne (22 prosent). Tallene svinger imidlertid noe i de foregående årene slik at hvis vi betrakter perioden under ett er ikke forskjellene så vesentlige.

Tabell 4.1. Type lovbrudd for personer som påbegynner straffegjennomføring 2008 – 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent

	Annet			Økonomisk krim.			Trafikk			Narkotika			Vold/ trusler			Annen vinning			Promillekjøring			Tyveri		
	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH
2008	6,5	.	2,2	10,2	.	23,6	29,8	.	47,2	9,6	.	4,5	22,5	.	2,2	1,5	.	0,0	12,4	.	16,9	7,5	.	3,4
2009	7,2	5,5	6,7	9,3	38,4	20,0	29,1	4,1	37,9	11,4	27,4	5,8	24,2	19,2	7,3	1,3	1,4	0,6	10,4	1,4	20,3	7,0	2,7	1,3
2010	7,7	5,9	5,5	8,7	41,2	19,9	30,8	4,9	42,4	11,2	21,6	4,7	24,3	17,6	6,3	1,3	3,9	0,5	9,2	1,0	18,5	6,9	3,9	2,3
2011	8,0	9,6	4,3	8,4	40,7	17,3	28,6	0,0	47,5	12,5	25,9	5,8	25,6	15,6	8,9	1,2	3,0	0,9	8,4	0,7	13,2	7,3	4,4	2,1

A = Gjennomfører straff i fengsel, EKD = EK delgjennomførere, EKH = EK helgjennomførere.

Tabell 4.2. Alder og kjønn. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent

	Menn			Innvandringsbakgrunn			Gjennomsnittlig alder		
	Fengsel	Del-	Hel-	Fengsel	Del-	Hel-	Fengsel	Del-	Hel-
		gjennom- <th>gjennom- <th>gjennom- <th>gjennom- <th>gjennom- </th></th></th></th>	gjennom- <th>gjennom- <th>gjennom- <th>gjennom- </th></th></th>		gjennom- <th>gjennom- <th>gjennom- </th></th>	gjennom- <th>gjennom- </th>		gjennom-	
2008	90,2	.	84,3	13,3	.	18,0	34,3	.	35,8
2009	89,5	87,7	87,5	14,9	13,7	16,9	34,7	37,7	35,8
2010	90,3	89,2	88,8	15,6	13,7	22,9	35,2	38,7	35,3
2011	91,0	93,3	85,2	15,8	21,5	16,7	35,6	38,8	35,2

Tabell 4.3. Sivilstand. Personer påbegynt straffegjennomføring 2008 – 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent

	Ugift			Gift/partner			Før gift		
	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere
2008 ..	75,3	.	65,2	9,5	.	11,2	15,2	.	23,6
2009 ..	75,3	58,9	67,2	8,5	20,5	18,2	16,2	20,5	14,6
2010 ..	75,2	59,8	68,7	8,6	22,5	18,3	16,2	17,6	13,0
2011 ..	75,3	62,2	67,9	9,5	19,3	16,3	15,2	18,5	15,7

Tabell 4.4. Høyeste fullførte utdanningsnivå for personer påbegynt straffegjennomføring 2002 – 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent

	Ungdomsskole eller mindre			Videregående skolenivå			Høyere utdanning		
	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere
2008 ..	29,8	.	20,2	65,3	.	68,5	4,9	.	11,2
2009 ..	31,8	11,0	22,2	64,0	76,7	68,2	4,2	12,3	9,6
2010 ..	32,4	27,5	25,5	63,2	63,7	64,8	4,4	8,8	9,7
2011 ..	34,0	20,7	26,1	61,6	68,1	65,0	4,4	11,1	8,9

De som gjennomfører straff med EK er i noe større grad ugifte (aldri gifte) enn de som gjennomfører straff i fengsel, og det er knappst noen endringer i perioden. Omtrent halvparten av de som har vært gift er imidlertid ikke det lengre (skilt eller enke/enkemann). Andelen skilte er noe høyere blant delgjennomførerne. Det er verd å merke seg at forskjellene mellom helgjennomførerne og dem som gjennomfører straff i fengsel ikke skyldes aldersforskjeller, da det ovenfor ble vist at gjennomsnittsalderen er nokså lik for disse gruppene.

Tabell 4.4 viser høyeste fullførte utdanningsnivå for utvalget, og det skjer ikke mye endring over perioden. De som gjennomfører straff med EK har gjennomgående høyere utdanning enn de som gjennomfører straff i fengsel, selv om utdanningsnivået ikke er spesielt høyt for disse heller. I 2011 var det ni prosent av helgjennomførerne og 11 prosent av delgjennomførerne som hadde utdanning på universitetsnivå, mens det samme gjaldt for om lag fire og en halv prosent av dem som gjennomførte straff i fengsel.

Det er rimelig å forvente at en del av de som gjennomfører en straff har tidligere fengselsopphold bak seg. Tabell 4.5 viser andelen som hadde minst ett fengselsopphold (inkludert varetekt) året før gjeldende straffegjennomføring og noen gang i perioden vi har tilgang til data for (1997). Vi viser her ikke tall for tidligere fengselsopphold for delgjennomførerne fordi de per definisjon har vært fengslet tidligere, og med de tilgjengelige dataene er det vanskelig å vite hvilken straffegjennomføring i fengsel som leder frem til gjeldende delgjennomføring med EK.

For 2011 er det 5,6 prosent av de som gjennomførte straff i fengsel som også gjennomførte straff en straff i fengsel foregående år, mens for de som gjennomførte en straff med elektronisk kontroll var andelen lavere, 1,9 prosent. Tallene svinger noe fra år til år, men dette skyldes trolig små tall og at tilfeldig variasjon kan få relativt stort utslag.

Det er langt flere som har hatt et fengselsopphold i løpet av en noe lengre tidsperiode. Tallene over tid er her litt misvisende fordi det er talt fengselsopphold siden 1997 slik at personene i de senere årene har hatt en lengre periode å akkumulere fengsels erfaring. For de som påbegynte straffegjennomføring var det minst 30 prosent av dem som gjennomførte straff i fengsel som hadde tidligere fengselsopphold bak seg. For dem på med elektronisk kontroll var andelen noe lavere, 12 prosent. Det er med andre ord et betydelig mindretall som ikke har tidligere straffegjennomføringer innunder kriminalomsorgen.

Fra politiets registre kan vi finne om personene har vært siktet for andre lovbrudd (som de muligens har blitt straffet for også). Vi kan ikke knytte disse tallene fra politiet til den enkelte straffegjennomføringen og vi vet derfor ikke om de inkluderer gjeldende straffegjennomføring. Det er ikke hensiktsmessig å beskrive deres tidligere lovbruddskarriere i detalj her. En viktig indikator i vår sammenheng er imidlertid tidligere rusmisbruk. Bruk og besittelse av narkotika er forbudt, og det er rimelig å anta at siktelse for slike lovbrudd er nært knyttet til eget stoffmisbruk. Tabell 4.5 viser andelen med slike siktelser mot seg siden 1992. Her har i overkant av 40 prosent av de som gjennomfører en straff i fengsel en slik siktelse mot seg. De som gjennomfører en straff med EK har i mindre grad tidligere narkotikalovbrudd bak seg, med 18 prosent for helgjennomførerne og 25 prosent blant delgjennomførerne i 2011. En rimelig tolkning er altså at disse tallene er en grov indikator på illegalt stoffbruk, og dette gjelder i betydelig mindre grad de som gjennomfører straff med EK.

Tabell 4.6 viser andelen som hadde ulik type sysselsetting året før påbegynt straffegjennomføring for personer som gjennomfører en straff i fengsel og med EK. For begge grupper er det en svært lav andel som var selvstendig næringsdrivende året før påbegynt straffegjennomføring. I 2011 var det fire prosent blant de som satt i fengsel og delgjennomførerne, mens det var fem prosent blant helgjennomførerne. Andelen lønnstakere er derimot noe høyere for alle tre grupper, men med om lag en tredjedel blant de som sonet i fengsel og bortimot 39 prosent blant delgjennomførerne, mens om lag halvparten av helgjennomførerne.

Det er en noe høyere andel blant helgjennomførerne (17 prosent i 2011) som var under utdanning enn de to andre gruppene (11 prosent). Relativt få var deltakere på arbeidsmarkedstiltak året før straffegjennomføringen. I 2011 gjaldt dette 6 prosent blant de i fengsel, 7 prosent blant delgjennomførerne, og 5 prosent blant helgjennomførerne, men tallene svinger litt de foregående årene. I 2011 var det knappe 39 prosent av dem som gjennomførte straffen i fengsel som mottok økonomisk sosialhjelp, mens tilsvarende tall var 27 prosent for delgjennomførerne og 17 prosent blant helgjennomførerne.

Tabell 4.5. Tidligere idømt dom før gjeldende straffegjennomføring 2002 – 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent

	Fengselsopphold foregående år		Noen gang fengslet siden 1997		Noen gang siktet for bruk/besittelse siden 1992		
	Fengsel	Helgjennomførere	Fengsel	Helgjennomførere	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere
2008	5,8	0	23,3	13,5	41,9	.	20,2
2009	6,7	3,6	26,9	16,1	43,2	27,4	19,1
2010	5,8	1,7	28,9	14,4	43,1	28,4	19,5
2011	5,6	1,9	30,7	12,6	42,6	25,2	18,2

Tabell 4.6. Typen sysselsetting året før påbegynt straffegjennomføring 2002 – 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent

	Selvstendig næringsdrivende		Lønnstaker		Under utdanning		Deltakere på ordinære arbeidsmarkedstiltak			Sosialhjelpsmottaker					
	Fengsel	Delgjennomførere	Fengsel	Helgjennomførere	Fengsel	Helgjennomførere	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere			
													Delgjennomførere	Helgjennomførere	Delgjennomførere
2008	5,0	.	5,6	39,6	60,7	14,3	.	12,4	4,3	.	4,5	34,6	.	21,3	
2009	5,0	6,8	7,2	39,6	53,4	57,8	13,2	5,5	15,8	5,7	4,1	2,8	36,6	28,8	14,3
2010	3,0	5,9	6,4	34,6	38,2	55,6	12,8	8,8	17,2	7,3	3,9	5,5	39,9	19,6	15,9
2011	3,7	3,7	5,2	30,2	38,5	48,1	11,3	11,1	16,7	5,5	6,7	5,1	39,4	27,4	16,8

Personer uten annen sysselsetting kan være på uføretrygd. Gitt at straffede i stor grad er kjennetegnet ved en rekke både sosiale problemer og helseproblemer (Friestad & Hansen, 2005; Skardhamar, 2003), kan det tenkes at andelen uføretrygdede ikke er uvesentlig. Tabell 4.7 viser at andelen uføretrygdede foregående år er 10 prosent for delgjennomførerne og dem som gjennomførte straff i fengsel, men kun fire prosent blant helgjennomførerne.

En noe lavere andel er på medisinsk rehabilitering. I 2011 utgjorde det omtrent seks prosent både for dem som satt i fengsel og delgjennomførerne, mens blant helgjennomførerne var andelen tre prosent.

Tabell 4.7 Personer under medisinsk rehabilitering og på uføretrygd. Personer påbegynt straffegjennomføring 2002 – 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent

	Medisinsk rehabilitering			Uføretrygdet		
	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere	Fengsel	Delgjennomførere	Helgjennomførere
2008	7,8	.	4,5	9,4	.	4,5
2009	7,3	4,1	5,4	9,6	5,5	5,7
2010	9,6	9,8	3,3	10,1	10,8	5,0
2011	5,7	5,9	3,4	11,3	9,6	4,0

I Tabell 4.6 og Tabell 4.7 kan de samme personene opptre i flere kolonner hvis personen for eksempel både var lønnstaker og mottok sosialhjelp. I Tabell 4.8 er de samme kategoriene ordnet i gjensidig utelukkende kategorier slik at noen statuser gis prioritet over andre. For enkelthets skyld omtaler vi denne kategoriseringen som hovedaktivitet her. (Se forklaring i avsnitt 2.4).

Den største gruppen både blant de som gjennomfører en straff i fengsel, helgjennomførere og delgjennomførere er arbeidstakere, med henholdsvis 30, 38 og 48 prosent i 2011. Det er få selvstendige næringsdrivende, men arbeidstakere og selvstendige utgjør til sammen en gruppe som vi kan anta er rimelig godt integrert i ordinært arbeidsliv. Disse utgjør til sammen i underkant av 34 prosent for gjennomfører straff i fengsel, 42 prosent blant delgjennomførerne, og 53 prosent blant helgjennomførerne i 2011.

Oppsummerende kan vi si at de som gjennomfører en straff med elektronisk kontroll nokså gjennomgående er bedre stilt enn de som gjennomfører straff i fengsel når det gjelder en rekke sosioøkonomiske kjennetegn. Noe av dette følger av at de som gjennomfører en straff i fengsel inkluderer en rekke personer som ikke ville blitt godkjent til EK fordi de ikke fyller de grunnleggende kravene som å ha egen bolig etc. De som gjennomfører en straff med EK er dermed – og skal være – en mer selektert gruppe straffede. Det er derimot ikke påfallende godt stilt gruppe i gjennomsnitt. Det var for eksempel bare om lag halvparten som var i jobb foregående år.

Tabell 4.8. Hovedaktivitet året før påbegynt straffegjennomføring 2002 – 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent

	Selvstendig			Arbeidstaker			Under utdanning			Ufør/Rehab.			Arbeidsmarkedstiltak			Sosialhjelpmottaker u/annen sysselsetting			Andre		
	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH	A	EKD	EKH
2008	5,0	.	5,6	39,2	.	58,4	8,6	.	7,9	15,0	.	7,9	2,6	.	2,2	18,5	.	7,9	11,0	.	10,1
2009	5,0	6,8	7,2	39,1	53,4	57,2	8,2	4,1	7,3	14,9	9,6	9,6	3,1	1,4	1,3	18,6	15,1	4,9	11,0	9,6	12,5
2010	3,0	5,9	6,4	34,4	37,3	54,9	8,3	4,9	9,9	17,5	18,6	6,8	4,4	2,0	3,3	19,7	8,8	6,7	12,7	22,5	11,9
2011	3,7	3,7	5,2	29,8	37,8	47,5	7,7	6,7	10,6	16,1	14,8	6,3	3,9	3,7	2,8	22,9	10,4	9,3	15,8	23,0	18,3

A = Gjennomfører straff i fengsel, EKD = EK delgjennomførere, EKH = EK helgjennomførere.

5. Endring i situasjonen før/etter straffegjennomføring

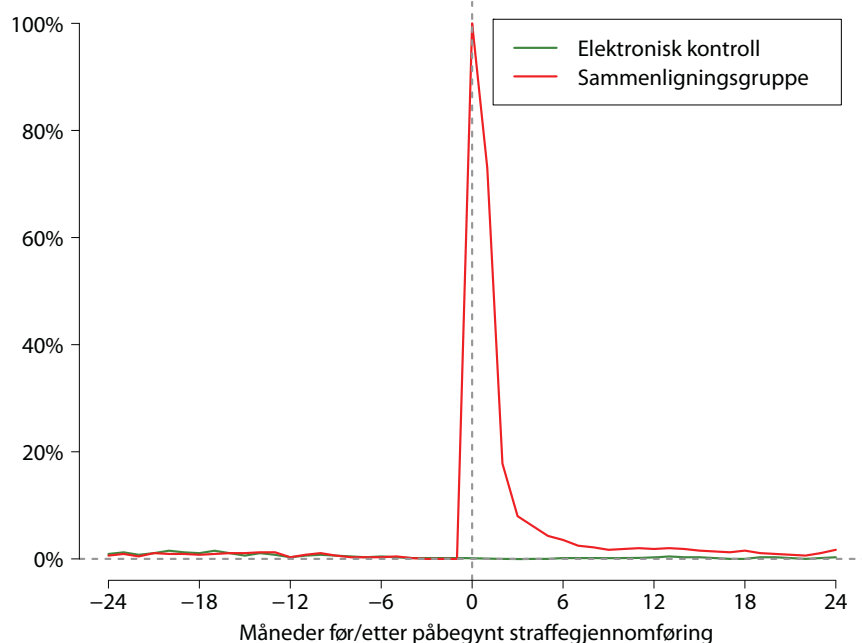
Vi vil her se på hvordan sysselsettingssituasjonen endrer seg fra før til etter straffegjennomføring, ved å følge personene måned for måned i perioden frem til påbegynt straffegjennomføring og videre fremover. Vi vil vise andelen som er i jobb, mottar økonomisk sosialhjelp, osv. måned for måned. I det foregående har vi beskrevet kjennetegn ved dem som påbegynte straffegjennomføring hvert år fra 2008 til og med 2011. I det følgende vil vi følge personene 24 måneder før og etter påbegynt straffegjennomføring. I skrivende stund har vi tilgang på månedsopplysninger om de fleste relevante forhold til og med 2011. Dette innebærer at de som påbegynte straffegjennomføringen i 2011 kan knapt følges etter straffegjennomføringen i det hele tatt, mens de som påbegynte straffegjennomføringen i 2009 kan følges i minst 24 måneder etterpå.

I analysene er det en fordel å kun se på en enkelt straffegjennomføringskohort fordi det gjør det lettere og mer oversiktlig å håndtere gjentatte straffegjennomføringer. Vi velger her ut straffegjennomføringskohorten 2009. Hvis en person gjennomfører mer enn en straffegjennomføring i løpet av 2009 tar vi utgangspunkt i den første straffegjennomføringen. Vi kontrollerer gjennomgående for om personen er bosatt i Norge (evt. utvandret eller død) ved å ekskludere dem fra risikopopulasjonen. Av forrige kapittel ser vi at det har vært beskjedne endringer i sammensetning av personer som gjennomfører med elektronisk kontroll mellom 2009 og 2011, og at situasjonen derfor neppe har forandret seg vesentlig siden den gang.

Det forrige kapittelet viste noen systematiske forskjeller mellom de som gjennomfører en straff i fengsel og med elektronisk kontroll. Det er dermed rimelig klart at gruppen som gjennomfører straff i fengsel ikke er en helt god sammenligningsgruppe for dem som gjennomfører med elektronisk kontroll, og dette vil særlig være tilfellet for uobserverte kjennetegn (fordi vi må anta at det gjøres en vurdering av sikkerhet og personlig egnethet ved dom til med elektronisk kontroll). Vi benytter i det følgende en konstruert sammenligningsgruppe av personer som gjennomfører i fengsel og som i gjennomsnitt er omtrentlig like på sentrale observerbare kjennetegn (se forklaring i avsnitt 3.2). Forskjellene mellom de med elektronisk kontroll og de i fengsel kan dermed ikke skyldes at de to gruppene har for eksempel ulik aldersstruktur, ulik andel kvinner, ulikt utdanningsnivå eller ulik sysselsettingssituasjon før straffegjennomføring. Det kan likevel være andre systematiske forskjeller mellom gruppene som vi ikke har informasjon om i disse dataene (for eksempel rusmisbruk, problemer med sinnemestring eller impuls-kontroll, psykiske problemer, konkrete ferdigheter relevante for arbeidslivet etc) slik at vi ikke dermed uten videre kan si at straffegjennomføringsformen er det som fører til de forskjellene vi ser.

Det er verdt å merke seg at det her er snakk om personer som gjennomfører relativt korte dommer, og en fengselsstraff medfører dermed ikke automatisk oppsigelse av arbeidsforholdet eller at man må avbryte en utdanning etc. da dommen er kort nok til at den ofte kan tas fra feriedager eller ved en kort permisjon. Figur 5.1 viser andelen som var i fengsel i løpet av hver måned før og etter påbegynt straffegjennomføring. For de som påbegynner en straff i fengsel vil naturligvis andelen være 100 prosent den måneden straffegjennomføringen påbegynnes, men andelen i fengsel synker svært raskt nettopp fordi de fleste dommer er temmelig korte. For de som gjennomfører en straff med elektronisk kontroll er andelen i fengsel nærme null i hele perioden. Det er verd å merke seg at frem til tidspunkt for gjeldende straffegjennomføring (ved tidspunkt null i figur 5.1) er de som gjennomfører straff i fengsel og med elektronisk kontroll veldig like, og det samme gjelder etter fire måneder fra påbegynt straffegjennomføring.

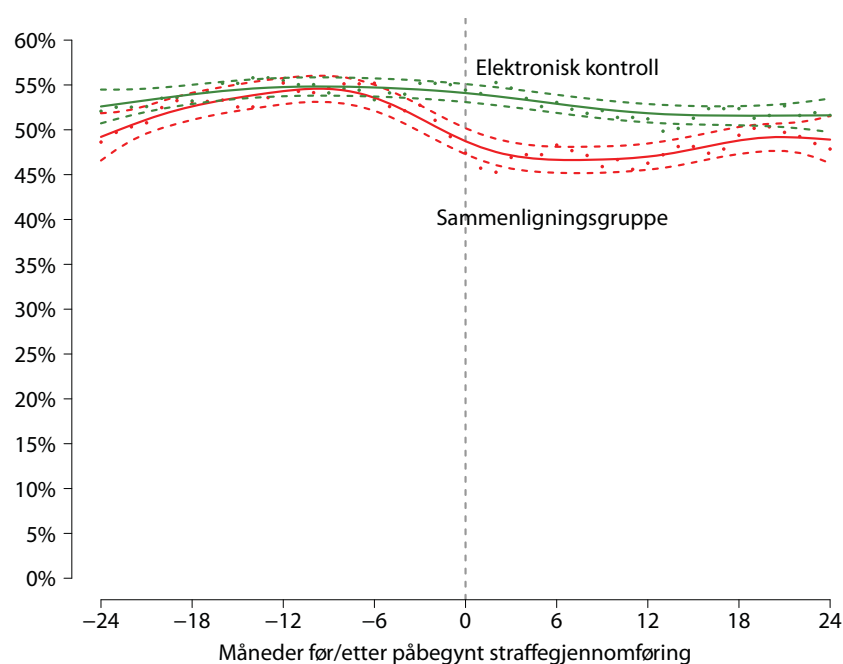
Figur 5.1. Andel i fengsel per måned før og etter gjeldende straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent

5.1. Endringer i arbeidsmarkedstilknytningen

Figur 5.2 viser andel i jobb per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring. Det er plottet punkter for de empiriske andelenes per måned og en glattet kurve som viser trenden inkludert 95 prosenters konfidensintervall. For dem med elektronisk kontroll skjer det liten eller ingen endring i andel sysselsatte i perioden, og kurven er nesten flat. For de som gjennomfører en straff i fengsel er det heller ikke veldig store endringer, men andelen sysselsatte går noe ned rundt innsettelsestidspunktet for deretter å ta seg litt opp igjen. Endringene er relativt små (om lag 5 prosentpoeng forskjell mellom høyeste og laveste nivå i perioden), men for dem som gjennomfører straff i fengsel ser det ut til at andelen i jobb bare så vidt kommer opp igjen til det nivået det var før fengsling nærmere 20 måneder etter påbegynt straffegjennomføring.

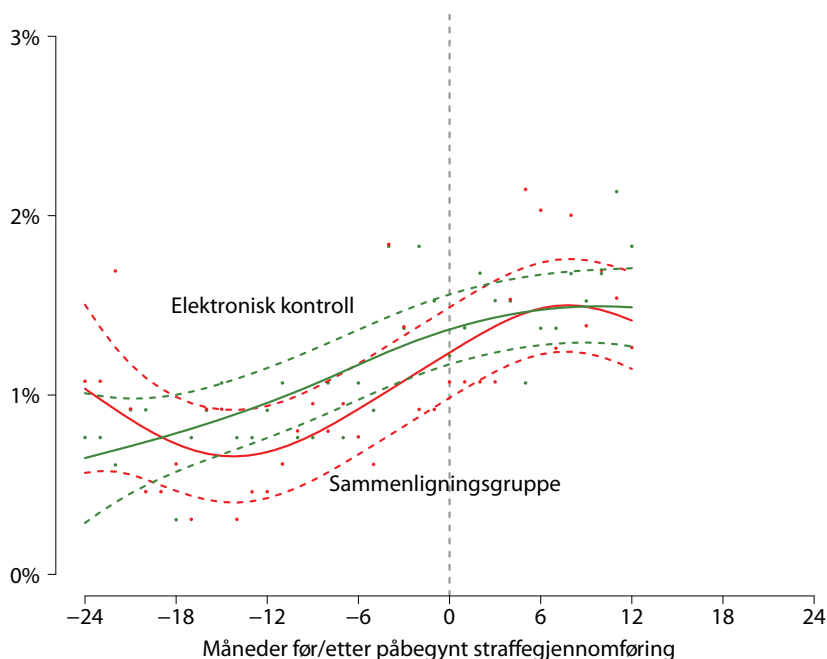
Figur 5.2. Sysselsatte per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent

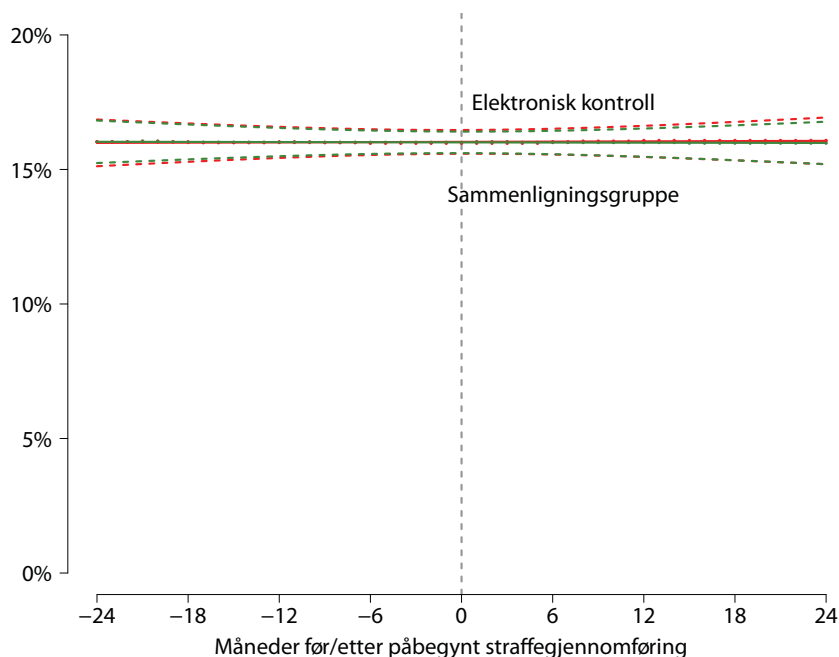
Ut fra målsetningen om at EK ikke skal vanskeliggjøre tilknytning til arbeidslivet viser Figur 5.2 et ønsket bilde i og med at det ikke skjer noe endring sysselsettingen for dem som gjennomfører straff med elektronisk kontroll. Kurven for de som gjennomfører straff i fengsel er tilsvarende i tråd med forventningen om at et fengselsopphold oftere fremtvinger et brudd i et ansettelsesforhold for noen. Det er imidlertid verd å merke seg at heller ikke andelen sysselsatte for dem som gjennomfører straff i fengsel går dramatisk ned. Om differansen mellom de to gruppene er stor eller liten er det derimot vanskeligere å vurdere. I og med at kurven for elektronisk kontroll er nokså flat måtte en større differanse mellom gruppene skyldes sysselsetting blant de i fengsel gikk mer *ned* ved tidspunktet for straffegjennomføring, men det er i utgangspunktet også ønskelig at heller ikke straffegjennomføring i fengsel medfører dramatisk endring i sysselsetting. Gitt at det her er snakk om nokså korte dommer, kan det virke rimelig at endringene ikke er så store for dem som gjennomfører straff i fengsel.

Vi har ovenfor sett at om lag halvparten av utvalget var i jobb mesteparten av perioden. For den resterende halvparten som ikke er i jobb vil det være rimelig å forvente at en del er deltakere på ordinære arbeidsmarkedstiltak. Figur 5.3 viser andelen på arbeidsmarkedstiltak per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring. Data om arbeidsmarkedstiltak var i skrivende stund tilgjengelig kun ut 2010 slik at vi her bare ser på de første 12 månedene etter påbegynt straffegjennomføring. Det er liten eller ingen forskjell på kurvene for dem som sitter i fengsel og de med elektronisk kontroll. Men begge grupper viser en relativt lav andel på arbeidsmarkedstiltak før påbegynt straffegjennomføring, på rundt en prosent, men andelen øker noe i perioden til rundt 1,5 prosent. Det er verd å bemerke til at skalaen på y-aksen i figuren er slik at små endringer vises tydelig. De variasjonene som finnes er strengt tatt på et ganske lavt nivå slik at med en litt større skala på y-aksen ville nok disse kurvene se temmelig flate ut på et lavt nivå. Det er derfor grunn til å ikke tillegge stor betydning til alle små endringer som her vises tydelig.

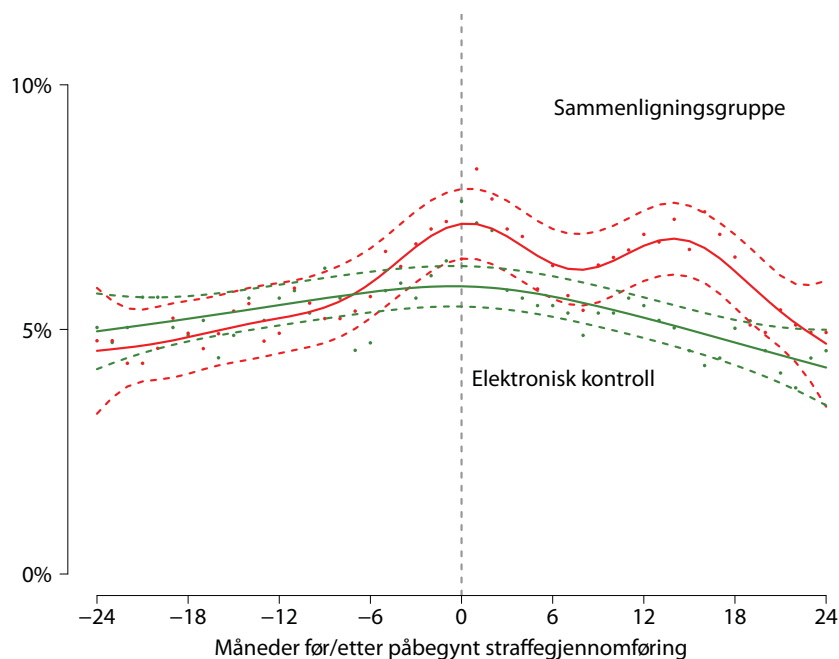
Figur 5.3. Deltakere på arbeidsmarkedstiltak per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent

Figur 5.4 viser andelen som er under utdanning før og etter påbegynt straffegjennomføring. Her er det ingen endring i forbindelse med straffegjennomføring. Det er dermed ingen grunn til å tro at en kort straffegjennomføring, verken i fengsel eller med EK, medfører at man avbryter et utdanningsløp. Det kan selvfølgelig likevel medføre forsinkelser i studiene eller resultater på eksamen, men det ligger utenfor denne rapportens rammer å undersøke videre.

Figur 5.4. Personer under utdanning per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent

Mottak av økonomisk sosialhjelp er en behovsprøvd ytelse og slik sett en indikasjon på vanskelig økonomisk situasjon. Hvis straffegjennomføring medfører økte problemer på arbeidsmarkedet og dermed økte økonomiske problemer, skulle vi dermed forvente at sosialhjelpsmottaket økte i forbindelse med straffegjennomføringen. For de som gjennomfører straff med elektronisk kontroll er det jo et mål at straffegjennomføring ikke skal medføre en forverring slik at det her ikke burde skje noen endring i sosialhjelpsmottak rundt tidspunkt for straffegjennomføring.

Figur 5.5. Sosialhjelpsmottakere per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent

For de som gjennomfører straff i fengsel er nok hovedregelen at man ikke mottar økonomisk sosialhjelp mens man sitter i fengsel (siden man jo får både mat og tak over hodet), men i dette tilfellet vil det være snakk om korte dommer også under én

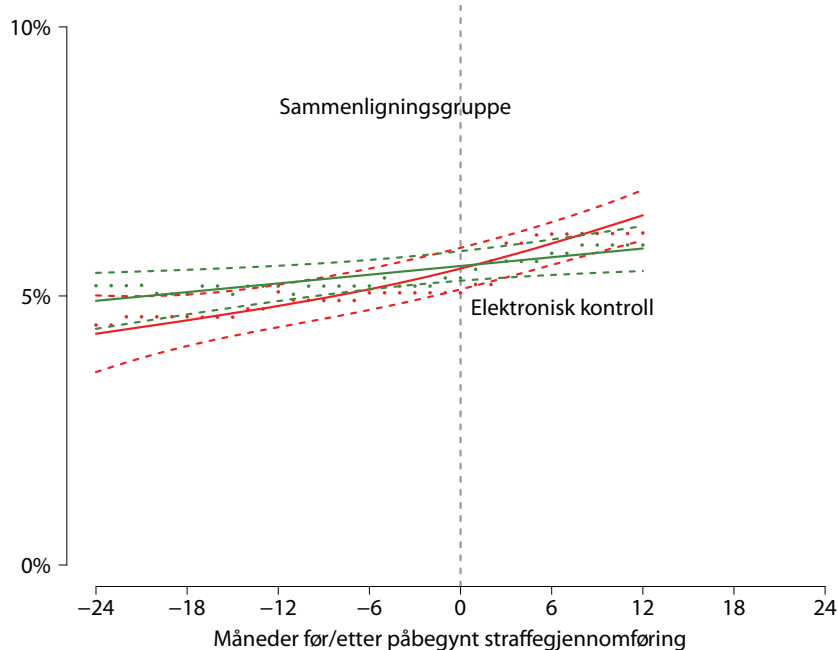

måned, og det vil nok kunne være hensiktsmessig å gi for eksempel bostøtte slik at personen har et sted å bo etter endt straffegjennomføring.

Figur 5.5 viser andelen som mottok sosialhjelp per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring. Det er noe større økning i sosialhjelp for de som gjennomfører straff i fengsel, som også har noe nedgang etter straffegjennomføringen. De med elektronisk kontroll har mindre endring i sosialhjelpsmottak i perioden, men kanskje en antydning til reduksjon mot slutten av perioden. Hovedbildet er at det skjer liten eller ingen endring blant dem med EK.

Det er ikke opplagt at straffegjennomføringen skulle medføre noen *endring* i andelen uføretrygdde. Figur 5.6 viser andelen uføretrygdde. Merk at data for uføretrygdde var i skrivende stund bare tilgjengelig ut 2010 slik at plottet viser bare 12 måneder etter påbegynt straffegjennomføring. Det er en svak økning i perioden slik at det er flere uføre mot slutten av perioden enn i begynnelsen. Det tar imidlertid noe tid å få innvilget uføretrygd slik at det neppe er slik at det er straffegjennomføringen som fører til økt uføretrygd. Det er kanskje heller slik at det i disse gruppene er et lavt, men jevnt tilsig av personer som kvalifiserer for uføretrygd. Det små substansielle forskjeller i utviklingen for de som gjennomfører straff i fengsel og med EK.

Figur 5.6. Uføretrygdde per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent

Når det gjelder inntekt har vi kun årsopplysninger om dette. Vi kan dermed se på endringer i yrkesinntekt året før påbegynt straffegjennomføring sammenlignet med året da straffegjennomføringen påbegynnes (2009) og årene etterpå. Tabell 5.1 viser gjennomsnittlig lønnsinntekt, næringsinntekt og overføringer i perioden 2007 til 2011. Gjennomsnittlig lønnsinntekt øker noe for begge grupper i perioden, men med en liten nedgang i 2009, det året der straffegjennomføringen påbegynnes, som raskt tar seg opp igjen. Det er imidlertid en større økning i inntekt blant dem med EK enn blant de i fengsel. Tilsvarende mønster ser vi for næringsinntekt, men siden de fleste ikke har næringsinntekt blir gjennomsnittet et meget lavt beløp og det er en noe lavere økning blant dem som gjennomfører en straff med EK enn blant dem som gjennomfører straff i fengsel. Når det gjelder overføringer (sum av trygdeutbetalinger, sosialhjelp med mer), ser det ut til at denne øker vesentlig det året straffegjennomføringen starter (2009). Tabell 5.1 antyder at selv om det skjer

relativt lite når det gjelder sysselsettingsraten i forbindelse straffegjennomføringen, så kan det likevel gjøre vesentlige utslag på inntektene.

Tabell 5.1. Gjennomsnittlig inntekt per år før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. NKr.

	Sammenligningsgruppe	Helgjennomførere
Lønnsinntekt		
2007	195 304	208 226
2008	220 991	232 129
2009	190 757	223 034
2010	201 107	220 566
2011	225 400	246 482
Næringsinntekt		
2007	31 020	26 667
2008	29 835	33 885
2009	24 160	27 757
2010	19 426	21 513
2011	21 137	27 550
Overføringer		
2007	44 334	46 198
2008	46 709	53 645
2009	69 509	71 130
2010	75 416	81 991
2011	77 460	78 520

Til slutt vurderer vi residiv etter fullført straffegjennomføring, her målt som (gjen)innsettelse i fengsel. Vi har kun tilgjengelig data fra kriminalomsorgen for denne perioden, og vi benytter derfor nytt opphold i fengsel (inkludert varetekt) som residivmål. Residiv beregnes som om vedkommende har nytt fengselsopphold eller ikke i perioden mellom avsluttet straffegjennomføring og 1. januar 2012. Tabell 5.2 viser at andelen gjeninnsatte var 7 prosent blant straffegjennomførerne i fengsel og 2 prosent blant dem med elektronisk kontroll.

Det må bemerkes at dette er et meget enkelt mål på tilbakefall, og tallene kan betraktes som lave. Det skyldes blant annet at observasjonstiden er ganske kort og at gjeninnsettelse i fengsel er et veldig strengt residivmål. Det faller utenfor rammene av denne rapporten å gå dypere inn i diskusjoner om residivproblematikk. Dette gir imidlertid en foreløpig indikasjon på at tilbakefallet kan være lavere blant dem med elektronisk kontroll sammenlignet med en tilsvarende gruppe som sitter i fengsel. Det er imidlertid grunn til å understreke at vurderinger av mulighet for tilbakefall kan innvirke på om man får innvilget søknad om straffegjennomføring med EK eller ikke. Forskjellene kan dermed også skyldes uobserverbare kjennetegn hos dem som gjennomfører med EK.

Tabell 5.2. Gjeninnsettelse etter avsluttet straffegjennomføring påbegynt i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent

	Gjeninnsettelse
Sammenligningsgruppe	6,9
Elektronisk kontroll	2,2

6. Oppsummering og konklusjoner

I denne rapporten har vi dokumentert forskjeller og likheter mellom personer som gjennomfører en straff i fengsel og som gjennomfører en straff med elektronisk kontroll (EK). Elektronisk kontroll er ment som en alternativ straffereaksjon til fengsel med blant annet den begrunnelse at man ønsker at den straffede skal opprettholde tilknytning til arbeid og annet samfunnsliv. Det er denne målsettingen om å begrense skadevirkninger av straffegjennomføringen som er hovedfokus i denne rapporten. EK kan også oppfattes som en straffegjennomføringsform som er et gode for den enkelte og det har derfor vært reist kritikk mot EK for å skape økt sosial ulikhet i straffegjennomføringen. Med andre ord: det er de sosioøkonomisk best stilte straffede som får mulighet til å benytte EK, mens dårligere stilte personer må gjennomføre straffen i fengsel.

Rapporten har to empiriske deler, og i begge disse delene er datagrunnlaget personer som er bosatte i Norge, slik at for eksempel personer uten oppholdstillatelse i Norge holdes helt utenfor analysene. Den første empiriske delen beskriver de som gjennomfører straff med elektronisk kontroll på observerbare kjennetegn, og sammenligner med alle personer som gjennomfører en straff på under fire måneder i fengsel (bøtesonere holdt utenfor). Her vises det at de som gjennomfører en straff med EK i stor grad er bedre stilt enn de som gjennomfører en kort straff i fengsel, i hvert fall når det gjelder en del sosioøkonomiske kjennetegn. Sammenlignet med de som gjennomfører korte dommer i fengsel er de som gjennomfører straff med EK oftere dømt for veitrafikklovbrudd og promillekjøring, men også noe mer økonomisk kriminalitet. De som sitter i fengsel er oftere skilt, har oftere tidligere fengselsopphold bak seg, og de er oftere uføretrygdet. De med EK har høyere utdanningsnivå enn de som gjennomfører en straff i fengsel, og andelen som er i arbeid er også langt høyere blant dem med EK. Helgjennomførerne er gjennomgående bedre stilt på nevnte indikatorer enn delgjennomførerne. Det er likevel slik at bare om lag halvparten av de som gjennomførte straff med EK var i jobb året før påbegynt straffegjennomføring. Det er også en betydelig andel som har økonomiske problemer i den forstand at de mottar sosialhjelp og har lav inntekt, men slike økonomiske problemer forekommer langt hyppigere hos dem som gjennomfører straff i fengsel.

Den andre empiriske delen dokumenterer endringer i sysselsetting, sosialhjelpsmottak, og andre sosioøkonomiske statuser måned for måned i perioden fra 24 måneder før påbegynt straffegjennomføring til 24 måneder etter. Vi benytter en konstruert sammenligningsgruppe av personer som gjennomfører en kort straff i fengsel, men som har så godt som like gjennomsnittsverdier på observerbare kjennetegn som dem som gjennomfører straff med EK. Selv om sammenligningsgruppen er vesentlig lik de på EK kan vi ikke utelukke at forskjeller mellom gruppene kan skyldes andre uobserverbare egenskaper. Forskjellen mellom de med EK og sammenligningsgruppen kan derimot betraktes som en *øvre* grense for en eventuell kausal effekt av straffegjennomføringsform.

Resultatene viser i hovedsak at det er svært liten forskjell i utfall for dem som gjennomfører straff med EK og sammenligningsgruppen. Den viktigste forskjellen er endring i andelen arbeidstakere før og etter straffegjennomføring. Blant dem med EK skjer det liten eller ingen endring i andelen sysselsatte i perioden. For sammenligningsgruppen er det derimot en viss nedgang ved tidspunkt for påbegynt straffegjennomføring som så gradvis kommer opp på samme nivå igjen etter om lag 15 måneder. Den andre vesentlige forskjellen mellom gruppene gjelder andelen mottakere av økonomisk sosialhjelp. For de med EK er nivået relativt stabilt, med en liten tendens til nedgang etter straffegjennomføring, mens for sammenligningsgruppen som gjennomfører en straff i fengsel øker andelen økonomiske sosialhjelpsmottakere markant rett etter straffegjennomføring før det reduseres noe igjen. Til sist er det en viss forskjell i tilbakefall, der de med EK har om en tredjedel så høy andel gjeninnsettelse som sammenligningsgruppen.

I sum kan vi altså si at de som gjennomfører en straff med EK ser ut til å klare seg noe bedre enn sammenligningsgruppen som satt i fengsel. Vi kan ikke være sikre på om denne forskjellen skyldes straffegjennomføringsformen eller om den skyldes uobserverte forskjeller mellom gruppene. For å kunne slå en slik effekt fast ville vi trengt en randomisert kontrollgruppe, hvilket vi ikke har i denne sammenheng, og det er dermed vanskelig å komme nærmere et effektestimat. Vi kan likevel slå fast at det er få tegn til at straffegjennomføring med EK går vesentlig ut over videre tilknytning til arbeidsmarkedet og annet samfunnsliv i forbindelse med straffegjennomføringen. I tillegg er det altså mulig at straffegjennomføringsformen har inntil en moderat positiv effekt sammenlignet med en konstruert sammenligningsgruppe.

Referanser

- Diamond, Alexis, & Sekhon, Jasjeet S. (2005). *Genetic matching for estimating causal effects. A general multivariate matching method for achieving balance in observational studies*. URL: <http://sekhon.berkeley.edu/matching/>.
- Diamond, Alexis, & Sekhon, Jasjeet S. 2012. Genetic Matching for Estimating Causal Effects: A General Multivariate Matching Method for Achieving Balance in Observational Studies. *Review of Economics and Statistics*.
- Friestad, Christine, & Hansen, Inger Lise Skog. 2005. Mental health problems among prison inmates: the effect of welfare deficiencies, drug use and self-efficacy. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 6: 183-96.
- Ho, Daniel E. , Imai, Kosuke , King, Gary , & Stuart, Elizabeth A. . 2007. Matching as Nonparametric Preprocessing for Reducing Model Dependence in Parametric Causal Inference. *Political Analysis* 15: 199-236.
- Lyngstad, Torkild Hove, & Skardhamar, Torbjørn. 2013. Changes in Criminal Offending Around the Time of Marriage. *Journal of Research in Crime and Delinquency*.
- Rokkan, Tore. (2010a), *Helt greit. Brukte lang bukse. Devaluering av straffegjennomføring med elektronisk kontroll: Organisasjon: Internrapport Justisdepartementet / KRUS*.
- Rokkan, Tore. (2010b), *Tidsklemme, faste tider er vanskelig å overholde. Mye tid på liten flate. Devaluering 2 om straffegjennomføring med elektronisk kontroll: Ressurser: Internrapport Justisdepartementet / KRUS*.
- Rokkan, Tore. (2012), *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Evalueringsrapport 1: Hvem gjennomfører straff med elektronisk kontroll?* Oslo: Kriminalomsorgens Utdanningscenter KRUS.
- Rosenbaum, Pual R., & Rubin, Donald B. 1985. Constructing a Control Group Using Multivariate Matched Sampling Methods that Incorporate the Propensity Score. *The American Statistician* 39: 33-8.
- Savolainen, Jukka, & Skardhamar, Torbjørn. 2012. Does employment contribute to desistance? Offending trajectories of crime-prone men around the time of job entry. *Discussion papers 716*. Oslo: Statistics Norway
- Sekhon, Jasjeet S. 2011. Multivariate and Propensity Score Matching Software with Automated Balance Optimization: The Matching package for R. *Journal of statistical software* 42: 1-52.
- Skardhamar, Torbjørn. 2003. Inmates' Social Background and Living Conditions. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 4: 39-56.
- Skardhamar, Torbjørn. (2013), *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Konsekvenser for sysselsetting og økonomi (xx)*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Tranæs, Torben. 2008. De kriminelles tilknytning til arbeidsmarkedet - før og etter straf. In *Forbryderen og samfundet. Livsvilkår og uformel straf*, Torben Tranæs & Lars Pico Geerdsen eds. Denmark: Gyldendal.
- Wood, Simon N. 2006. *Generalized additive models. An introduction with R*. Boca Raton: Chapman & Hall/CRC.

Vedlegg A: Gruppering av lovbruddskoder i KOMPIS

I rapporten er det benyttet følgende gruppering av lovbruddskoder etter det kodeverket som er i vårt datasett.

<p>Narkotika</p> <p>DOP Doping</p> <p>LML Legemiddeloven</p> <p>NA Narkotika</p> <p>NAB Narkotika bruk</p> <p>NAD Narkotika diverse</p> <p>NAI Narkotika innførsel</p> <p>NAL Narkotikalanging</p> <p>NAO Narkotika omsetning</p> <p>Promillekjøring</p> <p>PBI Promille bilkjøring</p> <p>PBi Promille bilkjøring</p> <p>PBÅ Promille båtkjøring</p> <p>PR Promille</p> <p>BÅR1 Båtkjøring i ruset tilstand</p> <p>BÅR2 Berus. under sjøtjeneste</p> <p>MRU Motorvogn kjøring i ruset tilstand</p> <p>SJØ Uaktsomhet/beruselse til sjøs</p> <p>Annen veitrafikk</p> <p>VL Vegtrafikkloven</p> <p>Tyveri</p> <p>TYV Tyverier</p>	<p>Annen vinning</p> <p>HEL Heleri</p> <p>PFAL Pengefalskning</p> <p>VI Vinning</p> <p>Vold/trusler</p> <p>DRAP Drap</p> <p>DRAU Drap-uaktsomt</p> <p>DRFO Drapsforsøk</p> <p>Drap Drap</p> <p>KAP Kapring av skip eller</p> <p>LEGB Legemsbeskadigelse</p> <p>LEGF Legemsfornærmelse</p> <p>MBR Mordbrann</p> <p>Ran Ran</p> <p>TRU Trusler</p> <p>VO Vold</p> <p>FORP Forbrytelser mot personfrihet</p> <p>Økonomisk kriminalitet</p> <p>BEDR Bedrageri/utroskap</p> <p>DOKF Dokumentforfalskning</p> <p>LIGN Ligningsloven</p> <p>MVA Merverdiavgiftsloven</p> <p>UFES Unndragelse av gjenn</p> <p>USL Underslag</p> <p>ØK Økonomisk kriminalitet</p> <p>AKSJ Aksjeloven</p>
--	--

Vedlegg B: Resultater av matching

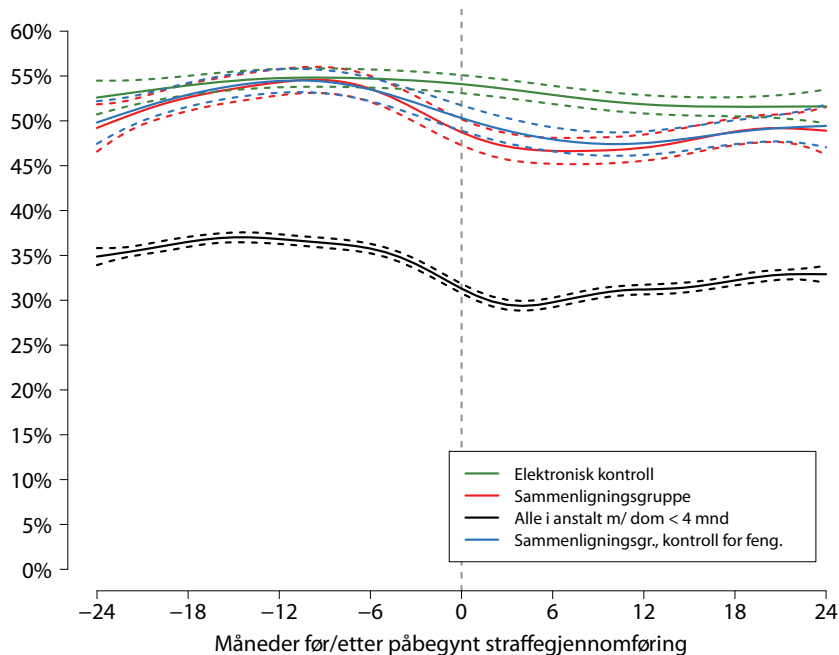
Tabell B.1. Gjennomsnittsverdier på variable benyttet i matchingen for straffegjennomførere med elektronisk kontroll, matchet sammenligningsgruppe og alle som gjennomfører en straff i fengsel med dom under fire måneder

	Elektronisk kontroll (helgjennomførere)	Sammenlignings- gruppe	Alle i fengsel med dom under 4 måneder
Antall personer	670	559	5058
Alder			
Under 20 år	0,019	0,019	0,030
20-25 år	0,261	0,260	0,260
26-30 år	0,363	0,349	0,397
31-40 år	0,357	0,372	0,314
Innvandrerbakgrunn			
Innvandrere	0,154	0,151	0,138
Personer med to innvandrerforeldre ...	0,015	0,013	0,011
Kvinner	0,125	0,119	0,101
Fengslet foregående år	0,036	0,036	0,067
Noen gang fengslet	0,161	0,151	0,269
Noen gang bruk/besittelse nark	0,191	0,199	0,432
Hovedlovbrudd			
Narkotika	0,058	0,054	0,115
Veitrafikk	0,203	0,200	0,104
Promillekjøring	0,379	0,385	0,291
Tyveri	0,013	0,013	0,070
Annen vinning	0,006	0,006	0,013
Vold/trusler	0,073	0,076	0,242
Økonomisk krim, ...	0,200	0,199	0,093
	0,067	0,067	0,072
Høyeste fullførte utdanning			
Vg. skole	0,682	0,670	0,640
Høyere utd.	0,096	0,097	0,042
Selvstendig næringsdrivende	0,072	0,072	0,050
Lønnstaker	0,578	0,584	0,396
Sosialhjelpsmottaker	0,143	0,137	0,366
Under utdanning	0,158	0,155	0,133
Arbeidssøker	0,028	0,025	0,057
Uføretrygdet	0,057	0,055	0,096
Lønnsinntekt i kroner	231 977	221 440	148 156
Næringsinntekt i kroner	33 835	29 799	20 567

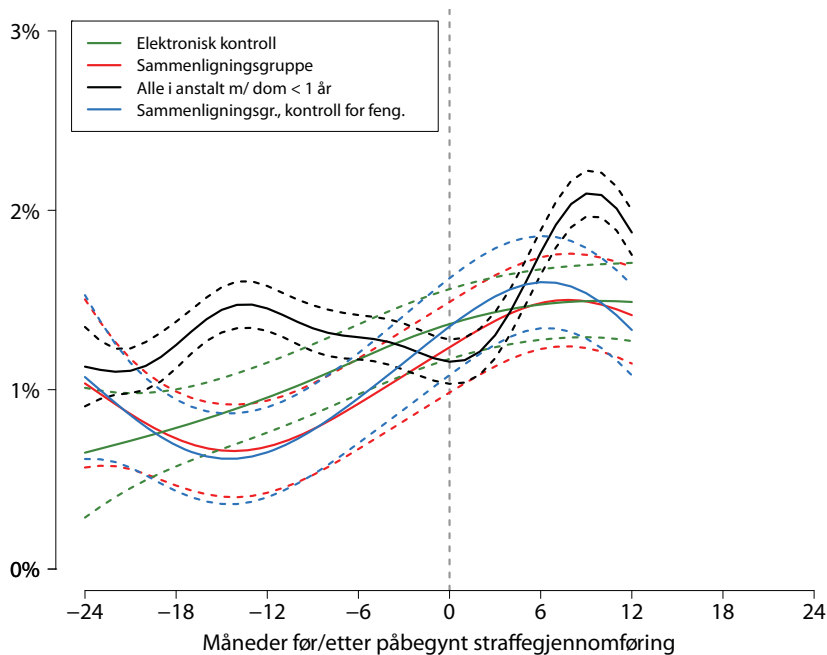
Vedlegg C: Utfyllende resultater til kapittel 5

Figurene i dette vedlegget er i utgangspunktet de samme som i kapittel 5. Her rapporteres det i tillegg hvordan bildet ser ut hvis man kontrollerer for tid i tilbrakt i fengsel. Da det bare er i innsettelsesmånedet det ikke er noen i fengselsgruppen som ikke er i fengsel, er kurven bare glattet over denne måneden. Det oppgis også kurven for alle personer som gjennomfører en straff i fengsel på under fire måneder slik at det blir tydelig hvilken betydning det har å benytte en konstruerte sammenligningsgruppe.

Figur C.1. Sysselsatte per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Kontrollert for tid i fengsel. Med elektronisk kontroll og i fengsel. Prosent

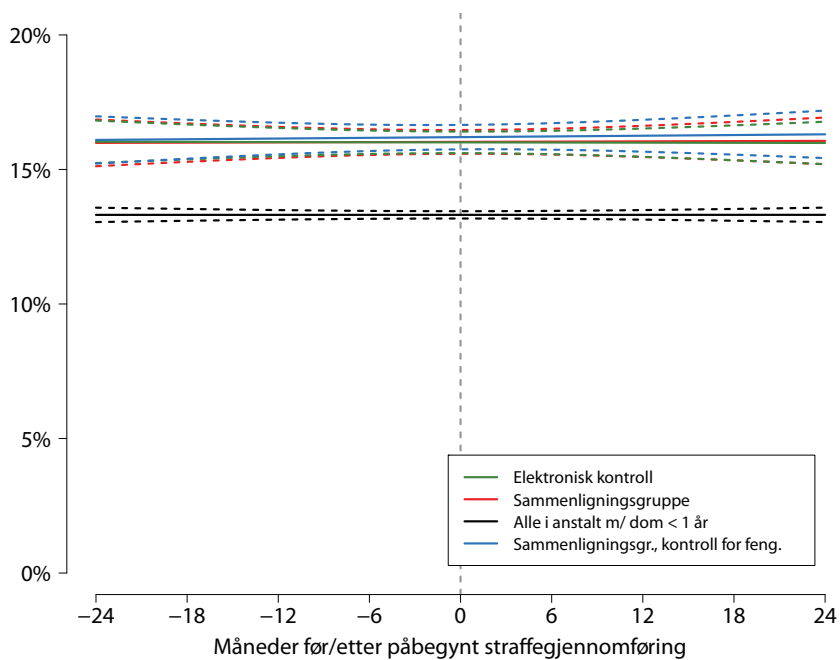

Figur C.2. Deltakere på ordinære arbeidstiltak per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Kontrollert for tid i fengsel. Med elektronisk kontroll og i fengsel. Prosent

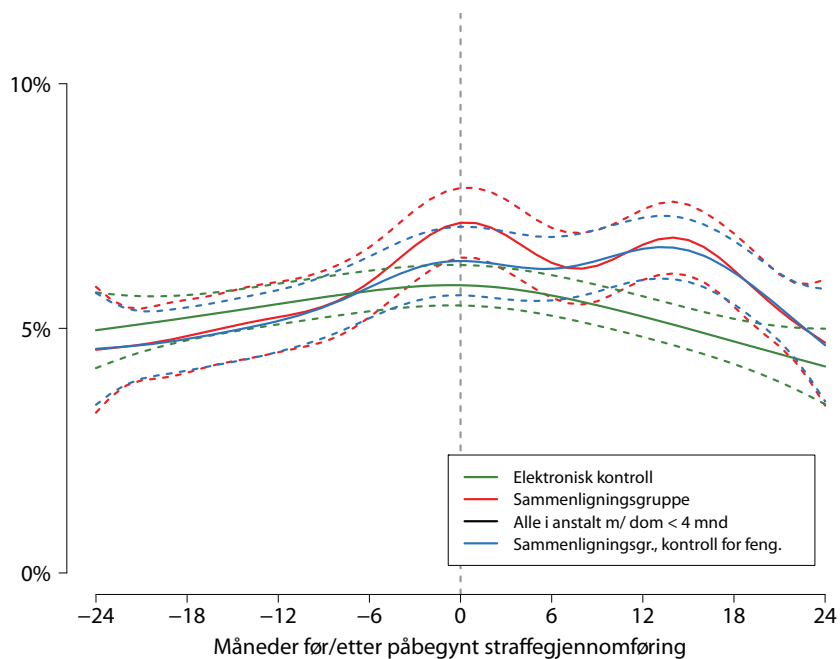

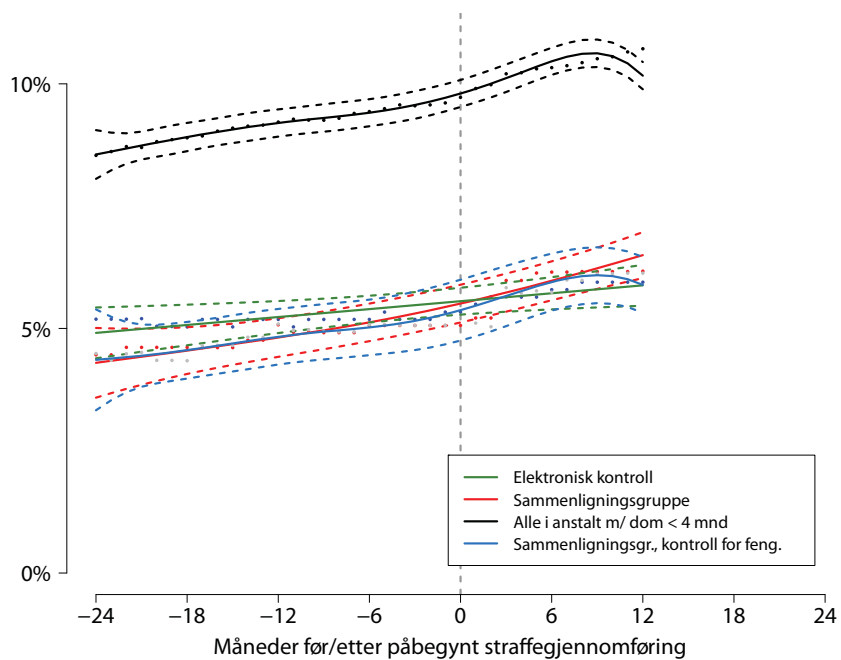
Figur C.3. Under utdanning per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Kontrollert for tid i fengsel. Med elektronisk kontroll og i fengsel. Prosent

Figur C.4. Mottok sosialhjelp per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Kontrollert for tid i fengsel. Med elektronisk kontroll og i fengsel. Prosent

Figur C.5. Uføretrygdet per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og i fengsel. Prosent

Figurregister

5.1. Andel i fengsel per måned før og etter gjeldende straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent	20
5.2. Sysselsatte per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent	20
5.3. Deltakere på arbeidsmarkedstiltak per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent	21
5.4. Personer under utdanning per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent.....	22
5.5. Sosialhjelpsmottakere per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent.....	22
5.6. Uføretrygdete per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent	23

Vedlegg

C.1. Sysselsatte per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Kontrollert for tid i fengsel. Med elektronisk kontroll og i fengsel. Prosent.....	30
C.2. Deltakere på ordinære arbeidstiltak per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Kontrollert for tid i fengsel. Med elektronisk kontroll og i fengsel. Prosent.....	30
C.3. Under utdanning per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Kontrollert for tid i fengsel. Med elektronisk kontroll og i fengsel. Prosent.....	31
C.4. Mottok sosialhjelp per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Kontrollert for tid i fengsel. Med elektronisk kontroll og i fengsel. Prosent.....	31
C.5. Uføretrygdete per måned før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og i fengsel. Prosent	32

Tabellregister

1.1	Iverksatte straffegjennomføringer med elektronisk kontroll 2008 - 2011	8
1.2	Bostedsfylke per 31. desember året før påbegynt straffegjennomføring. Helgjennomførere og delgjennomførere per år for start av straffegjennomføring. Skraverte celler er fylker som er med i prøveprosjektet det året. Antall.	8
4.1.	Type lovbrudd for personer som påbegynner straffegjennomføring 2008 - 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent	15
4.2.	Alder og kjønn. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent.....	15
4.3.	Sivilstand. Personer påbegynt straffegjennomføring 2008 - 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent	16
4.4.	Høyeste fullførte utdanningsnivå for personer påbegynt straffegjennomføring 2002 - 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent.....	16
4.5.	Tidligere idømt dom før gjeldende straffegjennomføring 2002 –2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent	17
4.6.	Typer sysselsetting året før påbegynt straffegjennomføring 2002 – 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent.....	17
4.7	Personer under medisinsk rehabilitering og på uføretrygd. Personer påbegynt straffegjennomføring 2002 - 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent	18
4.8.	Hovedaktivitet året før påbegynt straffegjennomføring 2002 - 2011. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll og i fengsel (dom under 4 måneder). Prosent.....	18
5.1.	Gjennomsnittlig inntekt per år før og etter påbegynt straffegjennomføring i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. NKr.....	24
5.2.	Gjeninnsettelse etter avsluttet straffegjennomføring påbegynt i 2009. Med elektronisk kontroll og sammenligningsgruppe. Prosent	24
Vedlegg		
B.1.	Gjennomsnittsverdier på variable benyttet i matchingen for straffegjennomførere med elektronisk kontroll, matchet sammenligningsgruppe og alle som gjennomfører en straff i fengsel med dom under fire måneder	29

B Returadresse:
Statistisk sentralbyrå
NO-2225 Kongsvinger

Statistisk sentralbyrå

14/2013

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll i Norge

Avsender:
Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Kongens gate 6, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-8625-4 (trykt)
ISBN 978-82-537-8626-1 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

Pris kr 155,00 inkl. mva

ISBN 978-82-537-8625-4

9 788253 786254

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

Design: Siri Boquist